

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจอาการที่พบบ่อยและการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็งในภาคใต้ จำนวน 354 ราย ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2546 ถึง เดือนมีนาคม 2547 โดยศึกษาผู้ป่วยที่มารับการรักษาในแผนกผู้ป่วยนอก และหอผู้ป่วยของโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ และศูนย์มะเร็ง สุราษฎร์ธานี โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยด้วยตารางประกอบคำบรรยายดังนี้

1. ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล
  - 1.2 ข้อมูลการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล
2. อาการที่พบบ่อยของผู้ป่วยโรคมะเร็ง
  - 2.1 ความถี่และความรุนแรงของอาการ
  - 2.2 ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก
  - 2.3 เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก
  - 2.4 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 อันดับแรก
  - 2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 อันดับแรกกับความถี่ และความรุนแรงของอาการ
3. ประสิทธิภาพการจัดการกับอาการโดยรวมของผู้ป่วยโรคมะเร็ง
  - 3.1 วิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง
  - 3.2 เหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง
  - 3.3 บุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง
  - 3.4 เวลาที่ปฏิบัติกิจกรรมจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง
  - 3.5 สถานที่ ที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง
4. การรับรู้ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

1. ข้อมูลส่วนตัว

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.6 มีอายุเฉลี่ย 54.1 ปี (S.D.= 15.48) โดยพบว่ามีอายุต่ำสุด 7 ปี และมีอายุสูงสุด 84 ปี ร้อยละ 39.7 อยู่ในวัยสูงอายุ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 34.7 อยู่ในวัยกลางคนตอนปลาย มีอายุระหว่าง 46-59 ปี สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 69.8 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 91.2 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 66.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 31.9 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง/ลูกจ้าง (ร้อยละ 28 และ 16.7 ตามลำดับ) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,423 บาท (S.D.= 8434.03) โดยมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 46 สถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 60.2 สำหรับแหล่งช่วยเหลือทางด้านการรักษาพยาบาล ส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ร้อยละ 66.1 รองลงมาเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ ร้อยละ 26 ส่วนที่เหลือใช้บัตรประกันสังคม และจ่ายค่ารักษาเอง (อย่างละ ร้อยละ 4) กลุ่มตัวอย่างมีภูมิลำเนาทุกจังหวัดในภาคใต้ จังหวัดที่พบมากที่สุดคือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ร้อยละ 20.6 รองลงมาจังหวัดสงขลา ร้อยละ 18.1 ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (N=354)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	143	40.4
หญิง	211	59.6
อายุ (mean = 54.1, S.D. = 15.48, Max = 84, Min = 7)		
7 - 15 ปี	10	2.8
16 - 30 ปี	12	3.4
31 - 45 ปี	69	19.5
46 - 59 ปี	123	34.7
60 ปี ขึ้นไป	140	39.7
สถานภาพสมรส		
โสด	34	9.6
คู่	247	69.8
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	73	20.6

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ศาสนา		
พุทธ	323	91.2
อิสลาม	31	8.8
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	39	11.0
ประถมศึกษา	234	66.1
มัธยมศึกษา	39	11.0
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	19	5.4
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	21	5.9
ปริญญาโท	2	0.6
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	113	31.9
เกษตรกร	99	28.0
รับจ้างลูกจ้าง	59	16.7
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	43	12.1
ข้าราชการ/รัฐสภกิจ	22	6.2
นักเรียน/นักศึกษา	11	3.1
ข้าราชการบำนาญ	4	1.1
พระภิกษุ	3	0.8
รายได้ (mean = 5422.7, S.D. = 8434.03, Max = 100,000, Min = 0)		
ไม่มีรายได้	60	16.9
น้อยกว่า 5,000 บาท	163	46.0
5,000 - 10,000 บาท	96	27.1
10,001 - 20,000 บาท	23	6.5
มากกว่า 20,000 บาท	12	3.4

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพเศรษฐกิจ		
พอใช้	213	60.2
ไม่พอใช้	96	27.1
เหลือเก็บ	45	12.7
แหล่งช่วยเหลือค่ารักษา		
สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า	234	66.1
เบิกค่ารักษาพยาบาล	92	26.0
บัตรประกันสังคม	14	4.0
จ่ายค่ารักษาเอง	14	4.0
ภูมิลำเนา		
นครศรีธรรมราช	73	20.6
สงขลา	64	18.1
พัทลุง	29	5.2
ตรัง	28	7.9
สุราษฎร์ธานี	23	6.5
กระบี่	21	5.9
ภูเก็ต	14	4.0
ยะลา	12	3.4
ปัตตานี	12	3.4
สตูล	12	3.4
พังงา	12	3.4
ชุมพร	12	3.4
นราธิวาส	11	3.1
ระนอง	4	1.1
ไม่ระบุ	27	7.6

2. ข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล

ในการศึกษารุ่นนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุเพศชาย ตามการวินิจฉัยของแพทย์ พบว่าเป็นมะเร็งศีรษะและลำคอ ร้อยละ 27.1 รองลงมาเป็นมะเร็งปอด และมะเร็งตับ (ร้อยละ 14.4 และ 5.4 ตามลำดับ) ผู้ป่วยผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุเพศหญิง ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 22.6 รองลงมาเป็นมะเร็งเต้านม และมะเร็งศีรษะและลำคอ (ร้อยละ 21.5 และ 14.4 ตามลำดับ) ส่วนในผู้ป่วยเด็กอายุ 7-15 ปี ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาว ร้อยละ 2.8 มีระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging) อยู่ในระยะที่ 2 ร้อยละ 39.3 รองลงมาอยู่ในระยะที่ 4 ร้อยละ 23.2 ทั้งนี้ยังพบว่า มีกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 4.5 (16 ราย) ไม่สามารถแยกแยะระยะความรุนแรงของโรคได้ เนื่องจากไม่สามารถค้นหาชนิดของเซลล์มะเร็งที่จะมาใช้อธิบายในการแบ่งระยะความรุนแรงของโรคได้ โดยเฉพาะโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวในกลุ่มผู้ป่วยเด็ก (10 ราย) ส่วนในระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระยะที่ 2 ร้อยละ 37 รองลงมาอยู่ในระยะที่ 3 ร้อยละ 25.7

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้รับการรักษาตั้งแต่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป ร้อยละ 52.7 โดยได้รับการรักษาด้วยรังสี ร้อยละ 63.6 ได้รับการฉายรังสี ร้อยละ 63 ตำแหน่งรังสีที่ได้รับมากที่สุด คือ บริเวณลำคอ และบริเวณเชิงกราน (ร้อยละ 46.9 และ 28.5 ตามลำดับ) ปริมาณรังสีที่ได้รับในปัจจุบัน ได้รับรังสี 2,500-5,000 เซนติเกรย์ ร้อยละ 44.8 และได้รับรังสีครั้งสุดท้ายน้อยกว่า 30 วัน ร้อยละ 52.5 และได้รับรังสีครั้งสุดท้ายมากกว่า 90 วัน ร้อยละ 36.3 นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มารับการรักษาด้วยรังสีรักษา ร้อยละ 10.7 ได้รับการรักษาด้วยการสอดใส่แร่ ชนิดของแร่ที่ใส่ คือ แร่เออริเดียม-192 ร้อยละ 60.5 และซีเซียม-137 ร้อยละ 26.3 ส่วนปริมาณรังสีที่ได้รับจากการสอดใส่แร่ ได้รับรังสี 2,500-3,000 เซนติเกรย์ ร้อยละ 55.3 รองลงมาได้รับรังสีน้อยกว่า 2,500 เซนติเกรย์ ร้อยละ 36.8 โดยได้รับการสอดใส่แร่ครั้งสุดท้าย มากกว่า 90 วัน ร้อยละ 57.5 และยังพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 2 ราย ได้รับไอโอดีน-131 (I-131) ร้อยละ 0.6 นอกจากได้รับการรักษาด้วยรังสีรักษาแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังได้รับการรักษาโดยการผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออก ร้อยละ 39.3 บริเวณที่ได้รับการผ่าตัดมากที่สุด คือ บริเวณทรวงอก ร้อยละ 52.5 และบริเวณลำคอ ร้อยละ 26.6 โดยเข้ารับการรักษาครั้งสุดท้าย มากกว่า 30 วัน ร้อยละ 81.3 ส่วนการรักษาด้วยเคมีบำบัดพบเพียง ร้อยละ 38.1 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยได้รับยาเคมีบำบัดกลุ่มยาแอนติเมตาบอไลต์ (antimetabolites) ร้อยละ 29.3 และอัลคาเลติง เอเจนท์ (alkylating agent) ร้อยละ 26.9 และได้รับยาเคมีบำบัดครั้งสุดท้าย มากกว่า 30 วัน ร้อยละ 44.4 รองลงมาได้รับยาเคมีบำบัดครั้งสุดท้ายอยู่ในช่วง 16-30 วัน ร้อยละ 37 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 0.2 ยังได้รับการรักษาด้วยเลเซอร์ ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล (N=354)

ข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล	จำนวน	ร้อยละ
การวินิจฉัยโรค		
ผู้ป่วยผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุเพศชาย		
มะเร็งศีรษะและลำคอ	96	27.1
มะเร็งปอด	51	14.4
มะเร็งตับ	19	5.4
ผู้ป่วยผู้ใหญ่/ผู้สูงอายุเพศหญิง		
มะเร็งปากมดลูก	80	22.6
มะเร็งเต้านม	76	21.5
มะเร็งศีรษะและลำคอ	51	14.4
ผู้ป่วยเด็กอายุ 7 - 15 ปี		
มะเร็งเม็ดเลือดขาว	10	2.8
ระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)		
ระยะที่ 1	38	10.7
ระยะที่ 2	139	39.3
ระยะที่ 3	79	22.3
ระยะที่ 4	82	23.2
unknown	16	4.5
ระยะการดำเนินของโรค (trajectory phasing)		
ระยะที่ 1	35	9.9
ระยะที่ 2	131	37.0
ระยะที่ 3	91	25.7
ระยะที่ 4	35	9.9
ระยะที่ 5	62	17.5
วิธีการรักษาที่เคยได้รับ ตั้งแต่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจนถึงปัจจุบัน		
ไม่ได้รับการรักษา (อยู่ในช่วงวินิจฉัยโรค)	46	13.0
ได้รับการรักษาวิธีใดวิธีหนึ่ง	121	34.2
ได้รับการรักษาตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป	187	52.7

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล	จำนวน	ร้อยละ
รายละเอียดวิธีการรักษาที่ได้รับ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
รังสีรักษา	225	63.6
ฉายรังสี	223	63
ตำแหน่งที่ได้รับรังสี		
ลำคอ	107	46.9
เชิงกราน	65	28.5
ทรวงอก	41	18.0
ศีรษะ	8	3.5
ใบหน้า	5	2.2
กระดูกต้นแขน	1	0.4
กระดูกต้นขา	1	0.4
ปริมาณรังสีที่ได้รับในปัจจุบัน		
น้อยกว่า 2,500 เซนติเกรย์	57	25.6
2,500-5,000 เซนติเกรย์	100	44.8
มากกว่า 5,000 เซนติเกรย์	66	29.6
ครั้งสุดท้ายที่ได้รับการฉายรังสี		
น้อยกว่า 30 วัน	117	52.5
31-60 วัน	19	8.5
61-90 วัน	6	2.7
มากกว่า 90 วัน	81	36.3
การสอดใส่แร่รักษา	38	10.7
ชนิดของแร่		
เออริเดียม-192 (iridium-192)	23	60.5
ซีเซียม-137 (cesium-137)	10	26.3
ไม่ระบุ	5	13.2

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล	จำนวน	ร้อยละ
ปริมาณรังสีที่ได้รับในการใส่แร่		
น้อยกว่า 2,500 เซนติเกรย์	14	36.8
2,500-3,000 เซนติเกรย์	21	55.3
3,100-3,500 เซนติเกรย์	3	7.9
ครั้งสุดท้ายที่ใส่แร่		
น้อยกว่า 35 วัน	14	36.8
31-60 วัน	0	0.0
61-90 วัน	2	5.3
มากกว่า 90 วัน	22	57.5
ไอโอดีน- 131 (I-131)	2	0.6
การผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออก	139	39.3
บริเวณที่ผ่าตัด		
ทรวงอก	73	52.5
ลำคอ	37	26.6
ในช่องปาก	14	10.1
หู	9	6.5
ใบหน้า	3	2.2
ศีรษะ	3	2.2
ผ่าตัดครั้งสุดท้าย		
น้อยกว่า 5 วัน	12	8.6
5-15 วัน	7	5.0
16-30 วัน	7	5.0
มากกว่า 30 วัน	113	81.3
เคมีบำบัด	135	38.1
กลุ่มยาเคมีบำบัดที่ได้รับ		
แอนติเมตาบอไลต์ (antimetabolites)	86	29.3
อัลคาเลตติ้ง เอเจนท์ (alkylating agent)	79	26.9
แอนติไบโอติก (antibiotics)	54	18.4

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลการเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล	จำนวน	ร้อยละ
วินคา อัลคาลอยด์ (vinca alkaloids)	18	6.1
ฮอร์โมน (hormones)	17	5.8
อื่น ๆ (miscellaneous) ได้แก่ คิสพลาติน (cis-platin)	40	13.6
ครั้งสุดท้ายที่ได้รับยาเคมีบำบัด		
น้อยกว่า 5 วัน	5	3.7
5-15 วัน	20	14.8
16-30 วัน	50	37.0
มากกว่า 30 วัน	60	44.4
เลเซอร์ (laser)	1	0.3

อาการที่พบบ่อยของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

1. ความถี่ และความรุนแรงของอาการ

ผลการวิเคราะห์ความถี่และความรุนแรงของอาการตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา พบว่า อาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก คือ 1) อาการปวด/เจ็บ 2) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 4) เบื่ออาหาร และ 5) เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ ค่าเฉลี่ยคะแนนความถี่ของอาการ 1.58, 1.45, 1.27, 1.21 และ 1.02 ตามลำดับ (S.D.= 1.44, 1.48, 1.30, 1.30 และ 1.19 ตามลำดับ) อาการที่กลุ่มตัวอย่างประเมินว่ามีความรุนแรงมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1) อาการปวด/เจ็บ 2) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เบื่ออาหาร 4) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 5) เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ ค่าเฉลี่ยคะแนนความรุนแรงของอาการ 3.58, 2.94, 2.91, 2.86 และ 2.64 ตามลำดับ (S.D.= 3.42, 3.15, 3.19, 3.05 และ 3.24 ตามลำดับ) ส่วนอาการที่พบน้อยที่สุด และมีความรุนแรงน้อยที่สุด ได้แก่ น้ำตาไหลตลอดเวลา โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความถี่ของอาการ 0.02 (S.D.= 0.22) และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรุนแรงของอาการ 0.04 (S.D.= 0.50) ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอาการที่พบบ่อยของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่และความรุนแรงของอาการตามการรับรู้ของผู้ป่วยโรคมะเร็ง ($N = 354$)

อาการ	ความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน)		ความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน)	
	mean	S.D.	mean	S.D.

1.ปวดเจ็บ	1.58	1.44	3.58	3.42
2.ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	1.45	1.48	2.94	3.15
3.เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	1.27	1.30	2.86	3.05
4.เบื่ออาหาร	1.21	1.30	2.91	3.19
5.เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ	1.02	1.19	2.64	3.24
6.กลัว	0.84	1.15	2.15	3.01
7.วิตกกังวล	0.84	1.09	2.26	3.08
8.นอนไม่หลับ	0.81	1.12	1.89	2.70
9.ไอ	0.77	1.33	1.83	3.18
10.กลิ่นอาหารลำบาก	0.77	1.03	1.75	2.45
11.เวียนศีรษะ/มึนศีรษะ	0.76	1.39	1.46	2.75
12.เสียงแหบ	0.74	1.21	1.55	2.64
13. ขาปลายมือ/เท้า เป็นเหน็บ	0.73	0.91	2.08	2.67
14.อารมณ์เสีย/หงุดหงิด	0.72	1.33	1.65	3.04
15.รับประทานอาหารไม่รู้รสชาติ	0.62	1.22	1.48	3.03
16.ผมร่วน	0.60	0.90	1.73	2.65
17.ท้องผูก	0.58	0.95	1.58	2.66
18. คลื่นไส้	0.53	1.04	1.15	2.37
19.คัน	0.53	1.04	1.30	2.59
20.หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.53	1.00	1.11	2.22
	0.51	0.91	1.39	2.51
21.หูอื้อ	0.47	0.93	1.18	2.62
22.ท้องอืด/แน่นท้อง	0.42	0.81	1.15	2.37
23.มองเห็นไม่ชัด/ตาพร่า	0.36	0.80	1.12	2.47
24.ซึมเศร้า	0.34	0.85	1.11	2.22
25. อาเจียน	0.20	0.53	0.69	1.86
26. แขน/ขาอ่อนแรง				
27. ถ่ายเหลว	0.11	0.53	0.22	1.15
28.ไม่สุขสบายจากฝุ่น/ตุ่มบริเวณผิวหนัง				

ตาราง 5 (ต่อ)

อาการ	ความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน)		ความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน)	
	mean	S.D.	mean	S.D.

29. ปัสสาวะลำบาก	0.10	0.47	0.27	1.29
30. ปวดเมื่อยตามตัว	0.10	0.48	0.23	1.18
31. มีของเหลวออกทางช่องคลอด	0.08	0.41	0.23	1.24
32. ไม่สุขสบายจากแผล	0.06	0.50	0.11	0.94
33. ประจำเดือนมาผิดปกติ	0.06	0.40	0.20	1.22
34. แขนตึง	0.05	0.41	0.08	0.71
35. น้ำตาไหลตลอดเวลา				
	0.02	0.22	0.04	0.50

1.1 ความถี่ของอาการ จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

เมื่อวิเคราะห์ความถี่ของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ตามระยะความรุนแรงของโรค พบว่า ในระยะที่ 1 อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง (mean = 1.63, S.D. = 1.63) เป็นอาการที่พบบ่อยเป็นอันดับ 1 รองลงมา ได้แก่ 1) อาการปวด/เจ็บ 2) เสียงแหบ 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 4) กลั้ว (mean = 1.08, S.D. = 1.28; mean = 1.00, S.D. = 1.59; mean = 0.95, S.D. = 1.21 และ mean = 0.92, S.D. = 1.15 ตามลำดับ) ส่วนในระยะที่ 2 ระยะที่ 3 และระยะที่ 4 อาการปวด/เจ็บพบบ่อยเป็นอันดับ 1 (mean = 1.36, S.D. = 1.34; mean = 1.63, S.D. = 1.43 และ mean = 2.27, S.D. = 1.50 ตามลำดับ) อาการที่พบบ่อยรองลงมาในระยะที่ 2 ได้แก่ 1) อาการเพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 2) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เบื่ออาหาร และ 4) เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ (mean = 1.14, S.D. = 1.27; mean = 1.10, S.D. = 1.32; mean = 1.04, S.D. = 1.25 และ mean = 0.99, S.D. = 1.18 ตามลำดับ) ระยะที่ 3 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เบื่ออาหาร 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 4) เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ (mean = 1.51, S.D. = 1.43; mean = 1.34, S.D. = 1.32; mean = 1.32, S.D. = 1.26 และ mean = 0.94, S.D. = 1.11 ตามลำดับ) และในระยะที่ 4 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) เบื่ออาหาร และ 4) เสียงแหบ (mean = 2.13, S.D. = 1.53; mean = 1.68, S.D. = 1.38; mean = 1.59, S.D. = 1.34 และ mean = 1.46, S.D. = 1.64 ตามลำดับ) ดังแสดงในตาราง 6 และภาพ 2

ตาราง 6

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน) จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging) (N = 338)

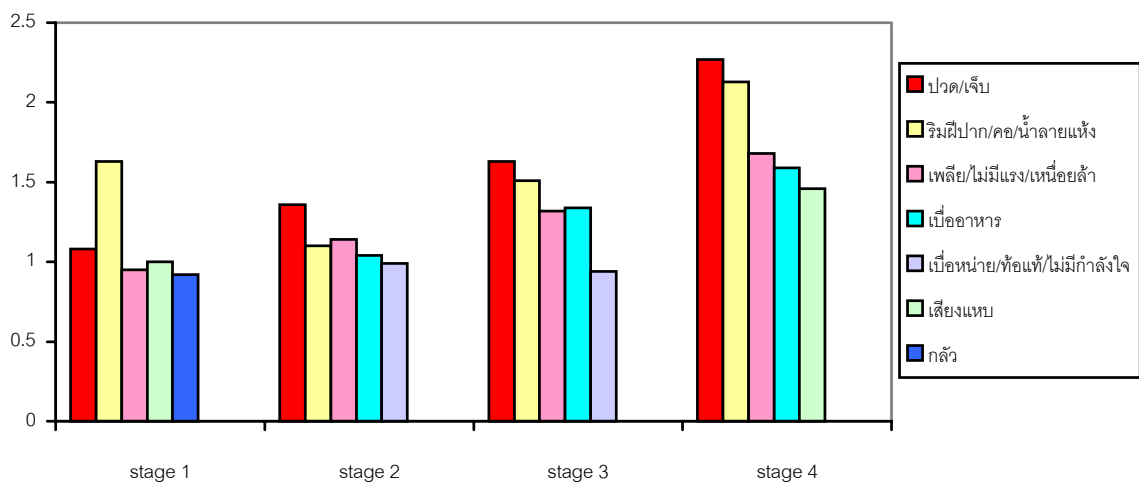
อาการ	stage 1	stage 2	stage 3	stage 4
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
1.ปวดเจ็บ	1.08(1.28) ^②	1.36(1.34) ^①	1.63(1.43) ^①	2.27(1.50) ^①
2. ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	1.63(1.63) ^①	1.10(1.32) ^③	1.51(1.43) ^②	2.13(1.53) ^②
3. เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	0.95(1.21) ^④	1.14(1.27) ^②	1.32(1.26) ^④	1.68(1.38) ^③
4. เบื่ออาหาร	0.79(1.09)	1.04(1.25) ^④	1.34(1.32) ^③	1.59(1.34) ^④
5. เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ	0.71(1.06)	0.99(1.18) ^⑤	0.94(1.11) ^⑤	1.17(1.28)
6. กลัว	0.92(1.15) ^⑤	0.91(1.20)	0.86(1.14)	0.84(1.20)
7. วิดกกังวล	0.79(1.07)	0.86(1.16)	0.84(1.4)	0.91(1.24)
8. นอนไม่หลับ	0.66(0.94)	0.83(1.12)	0.77(1.03)	1.04(1.14)
9. ไอ	0.82(1.09)	0.73(1.13)	0.76(1.00)	1.07(1.27)
10. กลืนอาหารลำบาก	0.74(1.37)	0.55(1.16)	0.84(1.40)	1.23(1.48)
11. เวียนศีรษะ/มีนศีรษะ	0.55(0.95)	0.77(0.95)	0.68(1.01)	0.94(1.19)
12. เสียเหงะ	1.00(1.59) ^③	0.44(1.11)	0.61(1.29)	1.46(1.64) ^⑤
13. ซาปลายมือ/เท้า เป็นเหน็บ	0.58(1.06)	0.83(1.29)	0.62(1.00)	0.82(1.34)
14. อารมณ์เสีย/หงุดหงิด	0.53(0.86)	0.71(0.90)	0.77(0.91)	0.80(0.95)
15. รับประทานอาหารไม่รู้รสชาติ	0.58(1.33)	0.58(1.23)	0.72(1.26)	1.16(1.54)
16. ผม่วัง	0.42(1.03)	0.59(1.22)	0.59(1.21)	0.77(1.32)
17. ท้องผูก	0.42(0.72)	0.50(0.87)	0.58(0.89)	0.89(0.94)
18. คลื่นไส้	0.45(0.89)	0.49(0.86)	0.49(0.88)	0.89(1.14)
19. คัน	0.66(1.17)	0.61(1.15)	0.39(0.84)	0.55(1.04)
20. หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.34(0.91)	0.45(0.96)	0.35(0.82)	0.99(1.32)
21. หูอื้อ	0.37(0.88)	0.43(0.85)	0.63(1.09)	0.76(1.22)
22. ท้องอืด/แน่นท้อง	0.34(0.75)	0.55(0.95)	0.62(1.00)	0.44(0.83)
23. มองเห็นไม่ชัด/ตาพร่า	0.37(0.91)	0.46(0.93)	0.42(0.83)	0.60(1.05)
24. ชิมเปรี้ยว	0.21(0.58)	0.46(0.86)	0.37(0.79)	0.56(0.85)
25. อาเจียน	0.32(0.81)	0.24(0.66)	0.38(0.76)	0.55(1.04)
26. แขน/ขาอ่อนแรง	0.32(0.90)	0.23(0.68)	0.34(0.83)	0.50(1.02)
27. ถ่ายเหลว	0.13(0.41)	0.25(0.62)	0.16(0.49)	0.22(0.47)
28. ไม่สุขสบายจากผื่น/ตุ่ม บริเวณผิวหนัง	0.13(0.48)	0.15(0.63)	0.03(1.16)	0.15(0.63)

stage = ระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

ตาราง 6 (ต่อ)

อาการ	stage 1	stage 2	stage 3	stage 4
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
29. ปัสสาวะลำบาก	0.00(0.00)	0.11(0.46)	0.18(0.62)	0.10(0.46)
30. ปวดเมื่อยตามตัว	0.11(0.45)	0.16(0.64)	0.06(0.33)	0.04(0.33)
31. มีของเหลวออกทางช่องคลอด	0.08(0.36)	0.12(0.50)	0.11(0.51)	0.00(0.00)
32. ไม่สุขสบายจากแผล	0.21(0.91)	0.03(0.34)	0.05(0.45)	0.06(0.55)
33. ประจำเดือนมาผิดปกติ	0.00(0.00)	0.11(0.51)	0.08(0.47)	0.02(0.15)
34. แขนตึง	0.08(0.49)	0.10(0.59)	0.00(0.00)	0.00(0.00)
35. น้ำตาไหลตลอดเวลา	0.00(0.00)	0.01(0.17)	0.06(0.40)	0.00(0.00)

stage = ระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

ภาพ 2 กราฟค่าเฉลี่ยความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน) จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

1.2 ความถี่ของอาการ จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

เมื่อวิเคราะห์ความถี่ของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า อาการปวดเจ็บ พบบ่อยเป็นอันดับ 1 ในระยะที่ 1 ระยะที่ 2 ระยะที่ 4 และระยะที่ 5 (mean = 1.74, S.D. = 1.36; mean = 1.41, S.D. = 1.32; mean = 2.20, S.D. = 1.47 และ mean = 2.63, S.D. = 1.37 ตามลำดับ) ส่วนในระยะที่ 3 อาการที่พบบ่อยเป็นอันดับ 1 แตกต่างกับระยะอื่น ๆ ได้แก่ อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง (mean = 1.45, S.D. = 1.54) อาการที่พบบ่อยรองลงมาในระยะที่ 1 ได้แก่ 1) อาการกลัว 2) เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ 3) วิตกกังวล และ 4) นอนไม่หลับ (mean = 1.63, S.D. = 1.26; mean = 1.46, S.D. = 1.25; mean = 1.43, S.D. = 1.34 และ mean = 1.11, S.D. = 1.18 ตามลำดับ) ระยะที่ 2 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเบื่ออาหาร 2) ริมฝีปาก/คอ/

น้ำลายแห้ง 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 4) เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ (mean = 1.23, S.D. = 1.26; mean = 1.19, S.D. = 1.35; mean = 1.18, S.D. = 1.22 และ mean = 0.98, S.D. = 1.15 ตามลำดับ) ระยะที่ 3 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเสียงแหบ 2) ปวด/เจ็บ 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 4) หูอื้อ (mean = 0.98, S.D. = 1.54; mean = 0.82, S.D. = 1.14; mean = 0.79, S.D. = 1.14 และ mean = 0.77, S.D. = 1.22 ตามลำดับ) ระยะที่ 4 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 2) เบื่ออาหาร 3) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง และ 4) กลืนอาหารลำบาก (mean = 2.03, S.D. = 1.25; mean = 1.86, S.D. = 1.40; mean = 1.83, S.D. = 1.47 และ mean = 1.46, S.D. = 1.56 ตามลำดับ) และในระยะที่ 5 อาการที่พบบ่อยรองลงมา ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) เบื่ออาหาร และ 4) เสียงแหบ (mean = 2.10, S.D. = 1.59; mean = 1.84, S.D. = 1.35; mean = 1.79, S.D. = 1.32 และ mean = 1.56, S.D. = 1.68 ตามลำดับ) ดังแสดงในตาราง 7 และภาพ 3

ตาราง 7

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน) จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing) ((N = 354)

อาการ	phase 1	phase 2	phase 3	phase 4	phase 5
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
1.ปวด/เจ็บ	1.74(1.36) ^①	1.41(1.32) ^①	0.82(1.14) ^③	2.20(1.47) ^①	2.63(1.37) ^①
2. ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	0.89(1.21)	1.19(1.35) ^③	1.45(1.54) ^①	1.83(1.47) ^④	2.10(1.59) ^②
3.เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	1.06(1.35)	1.18(1.22) ^④	0.79(1.14) ^④	2.03(1.25) ^②	1.84(1.35) ^③
4.เบื่ออาหาร	0.91(1.17)	1.23(1.26) ^②	0.67(0.06)	1.86(1.40) ^③	1.79(1.32) ^④
5.เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ	1.46(1.25) ^③	0.98(1.15) ^⑤	0.60(0.98)	1.40(1.31)	1.27(1.28)
6.กลัว	1.63(1.26) ^②	0.97(1.17)	0.43(0.91)	0.83(1.15)	1.00(1.24)
7.วิตกกังวล	1.43(1.34) ^④	0.80(1.11)	0.42(0.82)	1.09(1.27)	1.08(1.27)
8.นอนไม่หลับ	1.11(1.18) ^⑤	0.72(1.02)	0.49(0.85)	1.37(1.29)	1.13(1.17)
9.ไอ	0.74(1.09)	0.73(1.05)	0.62(0.98)	1.17(1.36)	1.10(1.25)
10.กลืนอาหารลำบาก	0.31(0.90)	0.49(1.15)	0.65(1.24)	1.46(1.56) ^⑤	1.39(1.52)
11.เวียนศีรษะ/มึนศีรษะ	0.69(1.02)	0.71(0.95)	0.70(0.99)	0.60(0.81)	1.11(1.27)
12.เสียงแหบ	0.29(0.96)	0.31(0.94)	0.98(1.54) ^②	0.91(1.46)	1.56(1.68) ^⑤
13. ซาปลายมือ/เท้า เป็นเหน็บ	0.83(1.27)	0.57(1.04)	0.74(1.23)	1.23(1.37)	0.77(1.34)
14.อารมณ์เสีย/หงุดหงิด	0.80(0.90)	0.68(0.91)	0.52(0.73)	1.03(1.04)	0.92(0.98)
15.รับประทานอาหารไม่รู้รส	0.29(0.96)	0.55(1.18)	0.64(1.24)	1.11(1.57)	1.23(1.58)

ขาด

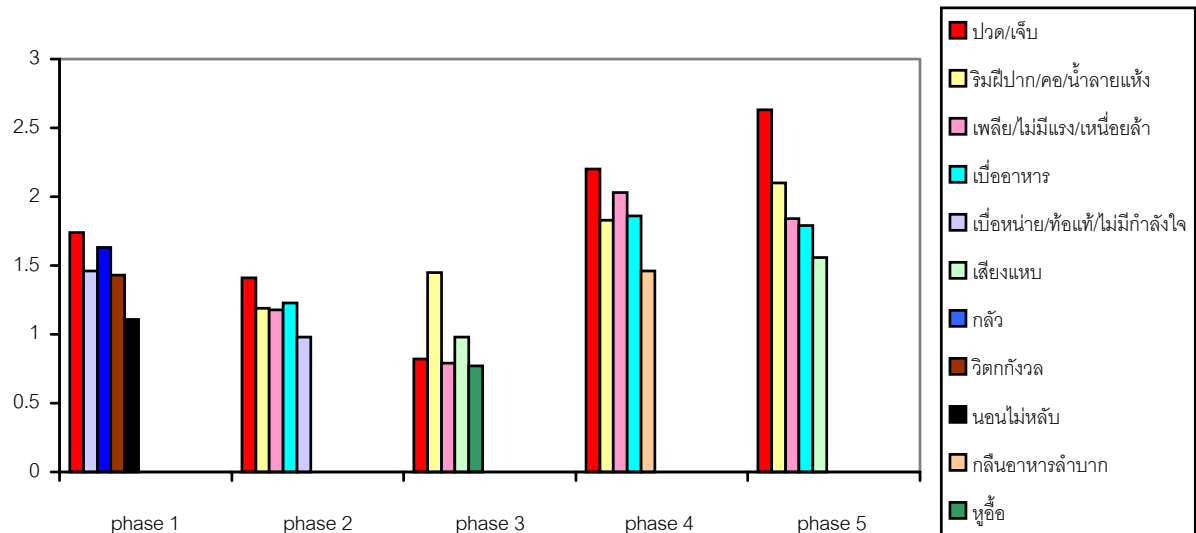
phase = ระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ตาราง 7 (ต่อ)

อาการ	phase 1	phase2	phase 3	phase 4	phase 5
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
16.ผมร่ววง	0.03(0.17)	0.90(1.41)	0.18(0.63)	0.71(1.34)	0.98(1.43)
17.ท้องผูก	0.60(0.95)	0.44(0.77)	0.46(0.78)	0.89(1.21)	1.02(0.93)
18. คลื่นไส้	0.29(0.75)	0.71(0.98)	0.13(0.45)	0.63(0.91)	1.11(1.20)
19.คัน	0.29(0.83)	0.64(1.11)	0.32(0.83)	0.71(1.27)	0.66(1.13)
20.หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.46(0.92)	0.42(0.88)	0.13(0.52)	1.14(1.54)	1.05(1.31)
	0.34(0.68)	0.37(0.78)	0.77(1.22) ^⑤	0.34(0.91)	0.74(1.17)
21.หูอื้อ	0.77(1.14)	0.56(0.96)	0.43(0.82)	0.34(0.73)	0.48(0.86)
22.ท้องอืด/แน่นท้อง	0.37(0.94)	0.42(0.84)	0.48(0.92)	0.51(1.04)	0.58(1.06)
23.มองเห็นไม่ชัด/ตาพร่า	0.77(1.06)	0.35(0.76)	0.21(0.59)	0.46(0.82)	0.66(0.90)
24.ซึมเศร้า	0.09(0.37)	0.44(0.82)	0.03(0.18)	0.51(0.91)	0.73(1.15)
25. อาเจียน	0.23(0.77)	0.18(0.64)	0.42(0.93)	0.54(0.98)	0.52(1.04)
26. แขน/ขาอ่อนแรง	0.06(2.36)	0.29(0.65)	0.10(0.40)	0.20(0.47)	0.26(0.51)
27. ถ่ายเหลว					
28. ไม่สุขสบายจากผื่น/ตุ่ม					
บริเวณผิวหนัง	0.00(0.00)	0.14(0.61)	0.09(0.41)	0.11(0.40)	0.16(0.68)
29. ปัสสาวะลำบาก	0.06(0.34)	0.09(0.36)	0.04(0.33)	0.31(0.90)	0.13(0.53)
30. ปวดเมื่อยตามตัว	0.09(0.51)	0.08(0.46)	0.16(0.56)	0.09(0.51)	0.05(0.38)
31. มีของเหลวออกทางช่องคลอด	0.29(0.75)	0.10(0.46)	0.04(0.30)	0.06(0.34)	0.00(0.00)
32. ไม่สุขสบายจากแผล	0.00(0.00)	0.06(0.49)	0.04(0.42)	0.11(0.68)	0.11(0.63)
33. ประจำเดือนมาผิดปกติ	0.34(0.91)	0.05(0.37)	0.01(0.11)	0.06(0.34)	0.03(1.18)
34. แขนตึง	0.00(0.00)	0.08(0.51)	0.08(0.52)	0.0(0.00)	0.00(0.00)
35. น้ำตาไหลตลอดเวลา	0.00(0.00)	0.03(0.25)	0.00(0.00)	0.09(0.51)	0.00(0.00)

phase = ระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ภาพ 3 กราฟค่าเฉลี่ยความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน) จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

1.3 ความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

เมื่อวิเคราะห์อาการที่มีความรุนแรง 5 อันดับแรก ตามระยะความรุนแรงของโรค พบว่า อาการปวด/เจ็บ มีคะแนนความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของระยะความรุนแรงของโรคทั้ง 4 ระยะ (mean = 2.61, S.D. = 3.07; mean = 3.03, S.D. = 3.15; mean = 3.63, S.D. = 3.31 และ mean = 5.15, S.D. = 3.73 ตามลำดับ) อาการที่มีความรุนแรงรองลงมาในระยะที่ 1 ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) เบื่ออาหาร และ 4) กลัว (mean = 2.53, S.D. = 2.76; mean = 2.18, S.D. = 2.88; mean = 2.11, S.D. = 2.98 และ mean = 2.08, S.D. = 3.04 ตามลำดับ) ระยะที่ 2 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเบื่อหน่าย/หือแท้/ไม่มีกำลังใจ 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) กลัว และ 4) วิดกกังวล (mean = 2.61, S.D. = 3.34; mean = 2.56, S.D. = 2.87; mean = 2.53, S.D. = 3.47 และ mean = 2.22, S.D. = 3.07 ตามลำดับ) ระยะที่ 3 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) เบื่ออาหาร 2) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า และ 4) เบื่อหน่าย/หือแท้/ไม่มีกำลังใจ (mean = 3.52, S.D. = 3.40; mean = 3.09, S.D. = 2.99; mean = 2.78, S.D. = 2.82 และ mean = 2.58, S.D. = 3.25 ตามลำดับ) และในระยะที่ 4 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) เบื่ออาหาร และ 4) เบื่อหน่าย/หือแท้/ไม่มีกำลังใจ

(mean = 4.26, S.D. = 3.38; mean = 4.01, S.D. = 3.43; mean = 3.62, S.D. = 3.25 และ mean = 3.18, S.D. = 3.36 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรุนแรงของอาการส่วนใหญ่มีการเพิ่มขึ้นตามระยะความรุนแรงที่เพิ่มขึ้น ดังแสดงในตาราง 8 และภาพ 4

ตาราง 8

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน) จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging) (N = 338)

อาการ	stage 1	stage 2	stage 3	stage 4
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
1.ปวดเจ็บ	2.61(3.07) ^①	3.03(3.15) ^①	3.63(3.31) ^①	5.15(3.73) ^①
2.ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	2.53(2.76) ^②	2.45(3.04)	3.09(2.99) ^③	4.26(3.38) ^②
3.เหนื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยง่าย	2.18(2.88) ^③	2.56(2.87) ^③	2.78(2.82) ^④	4.01(3.43) ^③
4.เบื่ออาหาร	2.11(2.98) ^④	2.44(3.03)	3.52(3.40) ^②	3.62(3.25) ^④
5.เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ	1.50(2.35)	2.61(3.34) ^②	2.58(3.25) ^⑤	3.18(3.36) ^⑤
6.กลัว	2.08(3.04) ^⑤	2.53(3.47) ^④	2.04(2.85)	2.44(3.44)
7.วิตกกังวล	1.97(2.94)	2.22(3.07) ^⑤	2.08(2.85)	2.30(3.15)
8.นอนไม่หลับ	2.03(2.94)	2.05(3.00)	2.18(3.03)	2.90(3.29)
9.ไอ	1.87(2.61)	1.58(2.58)	1.85(2.58)	2.67(3.10)
10.กลิ่นอาหารลำบาก	1.66(3.20)	1.27(2.80)	1.97(3.29)	3.09(3.59)
11.เวียนศีรษะ/มึนศีรษะ	1.13(2.02)	1.76(2.27)	1.65(2.40)	2.24(2.88)
12.เสียงแหบ	1.82(2.97)	0.90(2.37)	1.10(2.44)	2.84(3.24)
13. ขาปลายมือ/เท้า เป็นเหน็บ	1.05(2.08)	1.66(2.66)	1.61(2.65)	1.63(2.84)
14.อารมณ์เสีย/หงุดหงิด	1.71(2.58)	2.07(2.70)	2.38(2.80)	2.09(2.58)
15.รับประทานอาหารไม่รู้รสชาติ	1.13(2.55)	1.20(2.76)	1.70(2.89)	2.91(3.69)
16.ผมร่วง	1.00(2.29)	1.35(2.98)	1.65(3.46)	1.84(3.17)
17.ท้องผูก	1.16(2.02)	1.35(2.44)	1.51(2.35)	2.95(3.14)
18. คลื่นไส้	1.18(2.25)	1.34(2.48)	1.44(2.69)	2.33(2.97)
19.คัน	1.47(2.98)	1.30(2.61)	1.00(2.12)	1.01(2.02)
20.หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	1.05(2.45)	0.98(2.15)	0.92(2.28)	2.45(3.33)
21.หูอื้อ	0.71(2.00)	0.99(2.16)	1.20(2.13)	1.55(2.59)
22.ท้องอืด/แน่นท้อง	0.89(2.13)	1.43(2.55)	1.71(2.72)	1.27(2.40)
23.มองเห็นไม่ชัด/ตาพร่า	1.13(2.53)	1.12(2.31)	1.14(2.18)	1.37(2.62)
24.ซึมเศร้า	0.42(1.18)	1.37(2.53)	1.19(2.47)	1.93(2.78)
25. อาเจียน	0.76(1.84)	0.82(2.15)	1.18(2.51)	1.66(2.93)
26. แขน/ขาอ่อนแรง	0.61(1.60)	0.63(1.76)	0.96(2.32)	1.38(2.76)

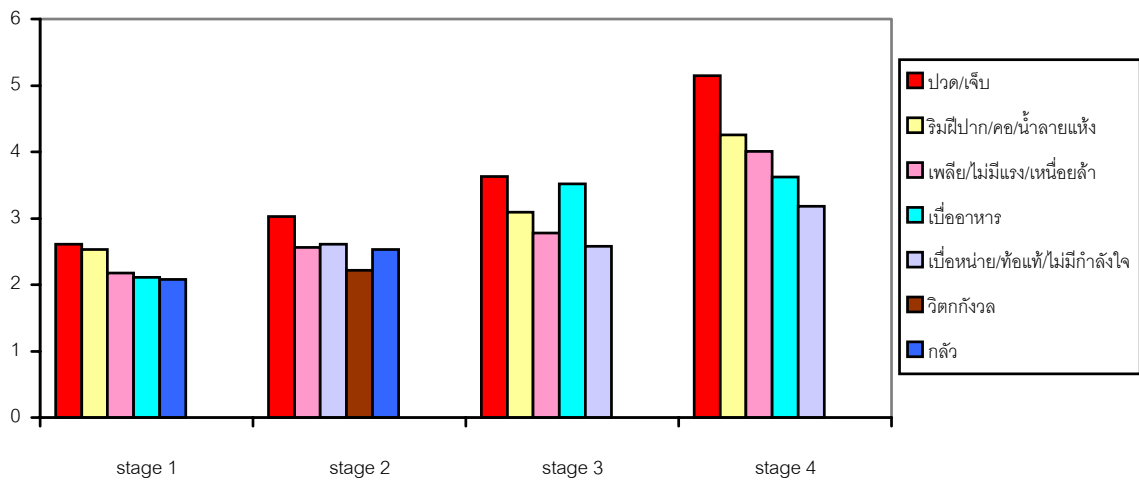
27. ถ่ายเหลว	0.58(1.93)	0.78(1.85)	0.37(1.22)	0.93(2.09)
28. ไม่สุขสบายจากผื่น/ตุ่ม บริเวณผิวหนัง	0.45(1.70)	0.24(1.30)	0.08(0.50)	0.27(1.11)

stage = ระยะความรุนแรงของโรคร (cancer staging)

ตาราง 8 (ต่อ)

อาการ	stage 1	stage 2	stage 3	stage 4
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
29. ปัสสาวะลำบาก	0.00(0.00)	0.20(0.88)	0.49(1.80)	0.35(1.64)
30. ปวดเมื่อยตามตัว	0.13(0.58)	0.40(1.61)	0.13(0.69)	0.11(0.99)
31. มีขของเหลวออกทางช่องคลอด	0.26(1.47)	0.32(1.29)	0.35(1.70)	0.00(0.00)
32. ไม่สุขสบายจากแผล	0.26(1.62)	0.07(0.85)	0.05(0.45)	0.17(1.10)
33. ประจำเดือนมาผิดปกติ	0.00(0.00)	0.39(1.68)	0.18(1.21)	0.04(0.33)
34. แขนตึง	0.00(0.00)	0.20(1.12)	0.00(0.00)	0.00(0.00)
35. น้ำตาไหลตลอดเวลา	0.00(0.00)	0.00(0.00)	0.16(1.06)	0.00(0.00)

stage = ระยะความรุนแรงของโรคร (cancer staging)

ภาพ 4 กราฟค่าเฉลี่ยความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน) จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรคร (cancer staging)

1.4 ความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะการดำเนินของโรครมะเร็ง (trajectory phasing)

เมื่อวิเคราะห์อาการที่มีความรุนแรง 5 อันดับแรก ตามระยะการดำเนินของโรครมะเร็งพบว่า ในระยะที่ 1 อาการกลัวมีคะแนนความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับ 1 (mean = 4.26, S.D. = 3.78) และพบว่า ในระยะที่ 2 ระยะที่ 4 และระยะที่ 5 อาการปวด/เจ็บ มีคะแนนความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับ 1 (mean = 3.47, S.D. = 3.28; mean = 4.97, S.D. = 3.70 และ mean = 5.89, S.D. = 3.43

ตามลำดับ) ส่วนในระยะเวลาที่ 3 อาการที่มีคะแนนความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง (mean = 2.67, S.D. = 3.01) สำหรับอาการที่มีความรุนแรงรองลงมาในระยะเวลาที่ 1 ได้แก่ 1) อาการวิตกกังวล 2) เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ และปวด/เจ็บ 3) นอนไม่หลับ และ 4) อารมณ์เสีย/หงุดหงิด (mean = 4.00, S.D. = 3.90; mean = 3.66, S.D. = 3.50; mean = 3.66, S.D. = 3.24; mean = 2.71, S.D. = 3.44 และ mean = 2.23, S.D. = 2.49 ตามลำดับ) ระยะเวลาที่ 2 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเบื่ออาหาร 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง และ 4) กลัว (mean = 3.13, S.D. = 3.27; mean = 2.73, S.D. = 2.88; mean = 2.52, S.D. = 2.85 และ mean = 2.49, S.D. = 3.18 ตามลำดับ) ระยะเวลาที่ 3 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเสียงแหบ 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) อารมณ์เสีย/หงุดหงิด และ 4) เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ (mean = 1.79, S.D. = 2.97; mean = 1.78, S.D. = 2.74; mean = 1.69, S.D. = 2.49 และ mean = 1.66, S.D. = 2.92 ตามลำดับ) ระยะเวลาที่ 4 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 2) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 3) เบื่ออาหาร และ 4) นอนไม่หลับ (mean = 4.26, S.D. = 3.63; mean = 4.23, S.D. = 2.84; mean = 4.17, S.D. = 3.33 และ mean = 3.69, S.D. = 3.57 ตามลำดับ) และในระยะเวลาที่ 5 อาการที่มีความรุนแรงรองลงมา ได้แก่ 1) อาการเพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 2) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เบื่ออาหาร และ 4) กลืนอาหารลำบาก (mean = 4.50, S.D. = 3.36; mean = 4.37, S.D. = 3.52; mean = 4.23, S.D. = 3.24 และ mean = 3.52, S.D. = 3.69 ตามลำดับ) ดังแสดงในตาราง 9 และภาพ 5

ตาราง 9

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน) จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing) (N = 354)

อาการ	phase 1	phase 2	phase 3	phase 4	phase 5
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
1.ปวด/เจ็บ	3.66(3.24) ^③	3.47(3.28) ^①	1.59(2.20)	4.97(3.70) ^①	5.89(3.43) ^①
2.ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	1.37(1.96)	2.52(2.85) ^④	2.67(3.01) ^①	4.26(3.63) ^②	4.37(3.52) ^③
3.เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	1.91(2.43)	2.73(2.88) ^③	1.78(2.74) ^③	4.23(2.84) ^③	4.50(3.36) ^②
4.เบื่ออาหาร	1.94(2.36)	3.13(3.27) ^②	1.59(2.64)	4.17(3.33) ^④	4.23(3.24) ^④
5.เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ	3.66(3.50) ^③	2.44(3.11)	1.66(2.92) ^⑤	3.57(3.48)	3.42(3.25)
6.กลัว	4.26(3.78) ^①	2.49(3.18) ^⑤	1.00(2.31)	2.60(3.62)	2.89(3.55)
7.วิตกกังวล	4.00(3.90) ^②	2.00(2.89)	1.01(1.98)	2.83(3.21)	2.73(3.19)
8.นอนไม่หลับ	2.71(3.44) ^④	1.93(2.86)	1.29(2.27)	3.69(3.57) ^⑤	3.31(3.48)
9.ไอ	1.51(2.44)	1.73(2.64)	1.29(2.25)	2.77(3.11)	2.81(3.05)
10.กลืนอาหารลำบาก	0.63(1.93)	1.21(2.76)	1.40(2.82)	3.54(3.89)	3.52(3.70) ^⑤

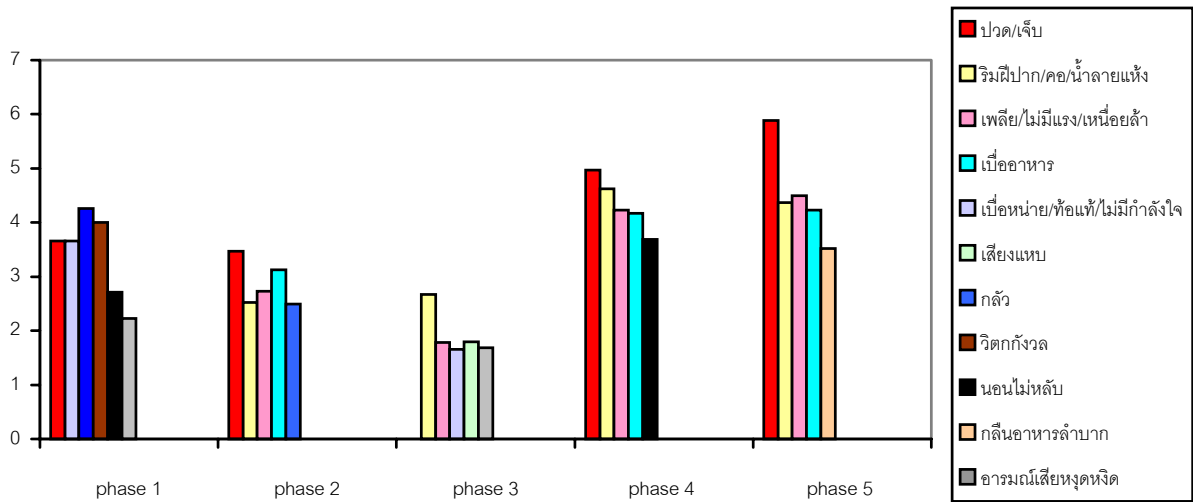
11.เวียนศีรษะ/มึนศีรษะ	1.14(2.14)	1.61(2.19)	1.53(2.31)	1.83(2.43)	2.65(3.04)
12.เสียงแหบ	0.34(1.16)	0.66(2.02)	1.79(2.97) ^②	1.69(2.80)	3.18(3.41)

phase = ระยะเวลาดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ตาราง 9 (ต่อ)

อาการ	phase 1	phase2	phase 3	phase 4	phase 5
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
13. ขาปลายมือ/เท้า เป็นเหน็บ	1.60(2.81)	1.10(2.06)	1.48(2.58)	2.91(3.21)	1.82(3.10)
14. อารมณ์เสีย/หงุดหงิด	2.23(2.49)	1.83(2.66)	1.69(2.49) ^④	3.29(3.04)	2.40(2.68)
15. รับประทานอาหารไม่รู้รสชาติ	^⑤	1.27(2.68)	1.36(2.86)	2.49(3.39)	3.00(3.79)
16. ผม่วง	0.54(1.82)	2.05(3.50)	0.45(1.61)	1.94(3.56)	2.35(3.44)
17. ท้องผูก	0.06(0.34)	1.13(2.10)	1.18(2.12)	2.60(3.45)	3.44(3.12)
18. คลื่นไส้	1.57(2.56)	2.07(2.89)	0.27(1.06)	1.89(3.09)	2.92(3.10)
19. คัด	0.51(1.36)	1.45(2.65)	0.73(2.03)	1.63(2.90)	1.19(2.12)
20. หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.54(1.69)	1.08(2.38)	0.34(1.38)	2.57(3.21)	2.63(3.34)
	1.00(2.20)	0.87(2.01)	1.53(2.60)	0.80(2.07)	1.40(2.34)
21. หูอื้อ	0.71(1.56)	1.44(2.43)	1.18(2.42)	1.20(2.47)	1.48(2.60)
22. ท้องอืด/แน่นท้อง	1.77(2.92)	1.11(2.13)	1.34(2.63)	1.20(2.37)	1.39(2.72)
23. มองเห็นไม่ชัด/ตาพร่า	0.69(1.71)	0.97(2.12)	0.60(1.65)	1.69(2.86)	2.31(2.96)
24. ชิมเสีร่า	2.17(3.11)	1.42(2.66)	0.11(0.71)	1.54(2.93)	2.19(3.19)
25. อาเจียน	0.31(1.43)	0.50(1.73)	1.03(2.27)	1.51(2.55)	1.50(2.91)
26. แขน/ขาอ่อนแรง	0.51(1.76)	0.96(2.18)	0.19(0.84)	0.77(1.75)	1.10(2.27)
27. ถ่ายเหลว	0.23(0.97)				
28. ไม่สุขสบายจากฟัน/ตุ่ม บริเวณผิวหนัง	0.00(0.00)	0.16(0.90)	0.26(1.32)	0.49(1.88)	0.27(1.12)
	0.00(0.00)	0.19(0.74)	0.08(0.56)	0.89(2.64)	0.47(1.88)
29. ปัสสาวะลำบาก	0.11(0.68)	0.18(1.13)	0.34(1.16)	0.23(1.35)	0.15(1.14)
30. ปวดเมื่อยตามตัว	0.23(1.35)	0.27(1.25)	0.12(0.96)	0.29(1.69)	0.00(0.00)
31. มีของเหลวออกทางช่องคลอด	0.71(2.04)	0.08(0.87)	0.04(0.42)	0.29(1.69)	0.23(1.26)
32. ไม่สุขสบายจากแผล	0.00(0.00)	0.15(1.03)	0.05(0.52)	0.14(0.85)	0.05(0.38)
33. ประจำเดือนมาผิดปกติ	1.11(2.94)	0.18(1.11)	0.04(0.42)	0.00(0.00)	0.00(0.00)
34. แขนตึง	0.00(0.00)	0.06(0.70)	0.00(0.00)	0.14(0.85)	0.00(0.00)
35. น้ำตาไหลตลอดเวลา	0.00(0.00)				

phase = ระยะเวลาดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ภาพ 5 กราฟค่าเฉลี่ยความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน) จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

2. ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการกับระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง เพื่อช่วยให้เข้าใจมากขึ้นว่าอาการที่มีความถี่สูงสุด 5 อันดับแรก (ตาราง 5) จะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละระยะความรุนแรงของโรค และแต่ละระยะการดำเนินของโรคมะเร็งหรือไม่

2.1 ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการกับระยะความรุนแรงของโรค

(cancer staging)

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการ และระยะความรุนแรงของโรค พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะความรุนแรงของโรคที่ต่างกัน มีการรายงานความถี่ของอาการปวด/เจ็บ และริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระยะที่ 4 ของโรค จะมีความถี่ของอาการปวด/เจ็บ และริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้งตลอดเวลาจำนวนมากว่ากลุ่มอื่น ๆ ยกเว้นอาการเพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยง่าย เบื่ออาหาร เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ระหว่างความถี่ของอาการและระยะความรุนแรงของโรค ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10

ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการ และระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging) ของอาการ
ที่พบบ่อย 5 อันดับแรก (N = 338)

ความถี่ของอาการ	ระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)				Chi sq.	
	ระยะที่ 1 (n = 38)	ระยะที่ 2 (n = 139)	ระยะที่ 3 (n = 79)	ระยะที่ 4 (n = 82)		
ปวด/เจ็บ	ไม่มีอาการ	19(50.0)	60(43.2)	29(36.7)	20(24.4)	39.053*
	นาน ๆ ครั้ง	5(13.2)	11(7.9)	5(6.3)	4(4.9)	*
	เป็นพัก ๆ	8(21.1)	31(22.3)	18(22.8)	11(13.4)	
	เป็นประจำ	4(10.5)	32(23.0)	20(25.3)	28(34.1)	
	ตลอดเวลา	2(5.3)	5(3.6)	7(8.9)	19(23.2)	
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	ไม่มีอาการ	17(44.7)	71(51.1)	31(39.2)	23(28.0)	35.065*
	นาน ๆ ครั้ง	2(5.3)	18(12.9)	8(10.1)	4(4.9)	*
	เป็นพัก ๆ	3(7.9)	23(16.5)	17(21.5)	11(13.4)	
	เป็นประจำ	10(26.3)	19(13.7)	15(19.0)	27(32.9)	
	ตลอดเวลา	6(15.8)	8(5.8)	8(10.1)	17(20.7)	
เพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	ไม่มีอาการ	21(55.3)	68(48.9)	32(40.5)	27(32.9)	15.993
	นาน ๆ ครั้ง	4(10.5)	14(10.1)	10(12.7)	8(9.8)	
	เป็นพัก ๆ	8(21.1)	30(21.6)	18(22.8)	16(19.5)	
	เป็นประจำ	4(10.5)	23(16.5)	18(22.8)	26(31.7)	
	ตลอดเวลา	1(2.6)	4(2.9)	1(1.3)	5(6.1)	
เบื่ออาหาร	ไม่มีอาการ	22(57.9)	74(53.2)	34(43.0)	29(35.4)	17.130
	นาน ๆ ครั้ง	7(18.4)	14(10.1)	8(10.1)	8(9.8)	
	เป็นพัก ๆ	4(10.5)	24(17.3)	14(17.7)	15(18.3)	
	เป็นประจำ	5(13.2)	25(18.0)	22(27.8)	28(34.1)	
	ตลอดเวลา	0(0.0)	2(1.4)	1(1.3)	2(2.4)	
เบื่อหน่าย/หือแท้/ไม่มีกำลังใจ	ไม่มีอาการ	25(65.5)	74(53.2)	42(53.2)	37(45.1)	14.714
	นาน ๆ ครั้ง	2(5.3)	14(10.1)	9(11.4)	14(17.1)	
	เป็นพัก ๆ	8(21.1)	30(21.6)	19(24.1)	14(17.1)	
	เป็นประจำ	3(7.9)	20(14.4)	9(11.4)	14(17.1)	
	ตลอดเวลา	0(0.0)	1(0.7)	0(0.0)	3(3.7)	

** P < .001

2.2 ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการกับระยะการดำเนินของ โรคมะเร็ง (trajectory phasing)

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการ และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะการดำเนินของโรคมะเร็งที่ต่างกัน มีการรายงานความถี่ของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เมื่ออาหารแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .001$ และอาการเบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ มีความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการและระยะความรุนแรงของโรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .005$ ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11

ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของอาการ และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing) ของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ($N = 354$)

ความถี่ของอาการ		ระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)					Chi sq.
		ระยะที่ 1 (n = 35)	ระยะที่ 2 (n = 131)	ระยะที่ 3 (n = 91)	ระยะที่ 4 (n = 35)	ระยะที่ 5 (n = 62)	
ปวด/เจ็บ อาการ	ไม่มี	11(31.4)	50(38.2)	57(62.6)	9(25.7)	9(14.5)	94.311**
	นาน ๆ ครั้ง	2(5.7)	17(13.0)	4(4.4)	1(2.9)	4(6.5)	
	เป็นพัก ๆ	9(25.7)	31(23.7)	19(20.9)	5(14.3)	7(11.3)	
	เป็นประจำ	11(31.4)	26(19.8)	11(19.8)	14(40.0)	23(37.1)	
	ตลอดเวลา	2(5.7)	7(5.3)	0(0.0)	6(17.1)	19(30.6)	
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	ไม่มีอาการ	22(62.9)	62(47.3)	41(45.1)	12(34.3)	19(30.6)	46.521**
	นาน ๆ ครั้ง	0(0.0)	18(13.7)	10(11.0)	1(2.9)	3(4.8)	
	เป็นพัก ๆ	8(22.9)	25(19.1)	10(11.0)	6(17.1)	7(11.3)	
	เป็นประจำ	5(14.3)	16(12.2)	18(19.8)	13(37.1)	19(30.6)	
	ตลอดเวลา	0(0.0)	10(7.6)	12(13.2)	3(8.6)	14(22.6)	
เพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า อาการ	ไม่มี	20(57.1)	58(44.3)	58(63.7)	7(20.0)	16(25.8)	52.324**
	นาน ๆ ครั้ง	2(5.7)	20(15.3)	5(5.5)	2(5.7)	8(12.9)	
	เป็นพัก ๆ	5(14.3)	26(19.8)	18(19.8)	12(34.3)	13(21.0)	
	เป็นประจำ	7(20.0)	26(19.8)	9(9.9)	11(31.4)	20(32.3)	
	ตลอดเวลา	1(2.9)	1(0.8)	1(1.1)	3(8.6)	5(8.1)	

ตาราง 11 (ต่อ)

ความถี่ของอาการ		ระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)					Chi sq.
		ระยะที่ 1 (n = 35)	ระยะที่ 2 (n = 131)	ระยะที่ 3 (n = 91)	ระยะที่ 4 (n = 35)	ระยะที่ 5 (n = 62)	
เบื่ออาหาร อาการ	ไม่มี	19(54.3)	58(44.3)	62(68.1)	10(28.6)	17(27.4)	53.241**
	นาน ๆ ครั้ง	6(17.1)	17(13.0)	5(5.5)	3(8.6)	8(12.9)	
	เป็นพัก ๆ	4(11.4)	25(19.1)	16(17.6)	7(20.0)	10(16.1)	
	เป็นประจำ	6(17.1)	30(22.9)	8(8.8)	12(34.3)	25(40.3)	
	ตลอดเวลา	0(0.0)	1(0.8)	0(0.0)	3(8.6)	2(3.2)	
เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ	ไม่มีอาการ	13(37.1)	70(53.4)	61(67.0)	14(40.0)	25(40.3)	36.895*
	นาน ๆ ครั้ง	2(5.7)	12(9.2)	12(13.2)	3(8.6)	11(17.7)	
	เป็นพัก ๆ	11(31.4)	31(23.7)	11(12.1)	9(25.7)	13(21.0)	
	เป็นประจำ	9(25.7)	18(13.7)	7(7.7)	8(22.9)	10(16.1)	
	ตลอดเวลา	0(0.0)	0(0.0)	0(0.0)	1(2.9)	3(4.8)	

* P < .005, ** P < .001

2.3 เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ในเรื่องคะแนนความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการกับระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง เพื่อช่วยให้เข้าใจมากขึ้นว่า อาการที่มีความรุนแรงสูงสุด 5 อันดับแรก (ตาราง 5) จะมีคะแนนความรุนแรงแตกต่างกันในแต่ละระยะความรุนแรงของโรค และในแต่ละระยะการดำเนินของโรคมะเร็งหรือไม่

เนื่องจากตัวแปรคะแนนความรุนแรงของอาการเป็นตัวแปรต่อเนื่อง ผู้วิจัยวิเคราะห์ความแตกต่างความรุนแรงของอาการโดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (mean) แต่ในการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติพารามตริก พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงไม่ปกติ (non-normal distribution) ผู้วิจัยจึงปรับมาใช้สถิติพารามตริก คือ ครุสเคิล-วอลลิส (Kruskal-Wallis) ในการวิเคราะห์คะแนนความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มขึ้นไป

2.3.1 เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค พบว่า ระยะความรุนแรงของโรคที่ต่างกัน มีอันดับคะแนนเฉลี่ยความรุนแรงของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ ยกเว้นอาการเบื่อหน่าย/ท้อง/ไม่มีกำลังใจ พบว่า ในการเปรียบเทียบคะแนนความรุนแรงของอาการ เมื่อจำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามยังพบว่า อาการทั้ง 5 อาการดังกล่าว คะแนนความรุนแรงของอาการจะเพิ่มขึ้นตามระยะความรุนแรงของโรค ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12

ความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก และระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

ความรุนแรงของอาการ		Mean Rank	Kruskal-Wallis (χ^2 -value)	df
ปวด/เจ็บ	ระยะที่ 1	141.80	22.033***	3
	ระยะที่ 2	153.14		
	ระยะที่ 3	170.04		
	ระยะที่ 4	209.55		
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	ระยะที่ 1	156.61	18.131***	3
	ระยะที่ 2	150.32		
	ระยะที่ 3	172.91		
	ระยะที่ 4	204.70		
เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	ระยะที่ 1	145.95	13.651**	3
	ระยะที่ 2	158.70		
	ระยะที่ 3	167.28		
	ระยะที่ 4	200.87		
เบื่ออาหาร	ระยะที่ 1	144.63	12.574*	3
	ระยะที่ 2	155.13		
	ระยะที่ 3	185.04		
	ระยะที่ 4	190.42		
เบื่อหน่าย/ท้อง/ไม่มีกำลังใจ	ระยะที่ 1	140.16	6.617	3
	ระยะที่ 2	168.59		
	ระยะที่ 3	168.58		
	ระยะที่ 4	185.52		

* $P < .05$, ** $P < .005$, *** $P < .001$

2.3.2 เปรียบเทียบคะแนนความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการ จำแนกตาม ระยะการดำเนินของ โรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะการดำเนินของ โรคมะเร็ง พบว่า ระยะการดำเนินของโรคมะเร็งที่ต่างกัน มีอันดับคะแนนเฉลี่ยความรุนแรงของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เบื่ออาหาร เบื่อหน่าย/ท้องอืด/ไม่มีกำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ โดยอันดับคะแนนเฉลี่ยของระยะที่ 3 จะมีค่าลดลงในทุก ๆ อาการ ยกเว้นอาการริมฝีปากแห้ง/คอ/น้ำลายแห้ง ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13

ความแตกต่างระหว่างความรุนแรงของอาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก และระยะการดำเนินของ โรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ความรุนแรงของอาการ		Mean Rank	Kruskal-Wallis (χ^2 -value)	df
ปวด/เจ็บ	ระยะที่ 1	182.49	64.615**	4
	ระยะที่ 2	175.05		
	ระยะที่ 3	119.04		
	ระยะที่ 4	217.74		
	ระยะที่ 5	242.95		
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	ระยะที่ 1	129.69	26.810**	4
	ระยะที่ 2	166.16		
	ระยะที่ 3	169.79		
	ระยะที่ 4	214.50		
	ระยะที่ 5	218.87		
เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	ระยะที่ 1	147.79	39.787**	4
	ระยะที่ 2	174.72		
	ระยะที่ 3	141.54		
	ระยะที่ 4	222.19		
	ระยะที่ 5	227.71		

** P < .001

ตาราง 13 (ต่อ)

ความรุนแรงของอาการ		Mean Rank	Kruskal-Wallis (χ^2 -value)	df
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	ระยะที่ 1	129.69	26.810**	4
	ระยะที่ 2	166.16		
	ระยะที่ 3	169.79		
	ระยะที่ 4	214.50		
	ระยะที่ 5	218.87		
เพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	ระยะที่ 1	147.79	39.787**	4
	ระยะที่ 2	174.72		
	ระยะที่ 3	141.54		
	ระยะที่ 4	222.19		
	ระยะที่ 5	227.71		
เบื่ออาหาร	ระยะที่ 1	150.91	36.211**	4
	ระยะที่ 2	184.04		
	ระยะที่ 3	136.08		
	ระยะที่ 4	215.39		
	ระยะที่ 5	218.10		
เบื่อหน่าย/หือแท้/ไม่มีกำลังใจ	ระยะที่ 1	206.83	20.430**	4
	ระยะที่ 2	173.21		
	ระยะที่ 3	145.81		
	ระยะที่ 4	203.71		
	ระยะที่ 5	201.73		

** P < .001

2.4 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 อันดับแรก

จากการประเมินอาการรบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา โดยให้กลุ่มตัวอย่างจัดอันดับอาการที่รบกวนการดำเนินประจำวันมากที่สุด 5 อันดับแรก นำมาให้คะแนน โดยอาการที่ไม่ถูกเลือก เท่ากับ 0 คะแนน อาการที่เลือกเป็นอันดับ 5 เท่ากับ 1 คะแนน ไปจนถึงอาการที่เลือกเป็นอันดับ 1 เท่ากับ 5 คะแนน จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยของแต่ละอาการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 34.46 จัดลำดับอาการที่รบกวนการดำเนินประจำวันมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ อาการปวด/เจ็บ (mean = 1.57, S.D. = 2.23) รองลงมาตามลำดับ คือ อาการเบื่ออาหาร

ร้อยละ 14.41 นอนไม่หลับ ร้อยละ 12.71 กลืนอาหารลำบาก ร้อยละ 10.73 และ เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า ร้อยละ 10.17 (mean = 0.54, S.D. = 1.36; mean = 0.43, S.D. = 1.21; mean = 0.37, S.D. = 1.16 และ mean = 0.35, S.D. = 1.12 ตามลำดับ) ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน และจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกอาการเหล่านี้ใน 5 อันดับแรก (n = 354)

อันดับ	อาการ	Mean (0-5 คะแนน)	S.D.	จำนวน(ร้อยละ)
1	ปวด/เจ็บ	1.57	2.23	122(34.46)
2	เบื่ออาหาร	0.54	1.36	51(14.41)
3	นอนไม่หลับ	0.43	1.21	45(12.71)
4	กลืนอาหารลำบาก	0.37	1.16	38(10.73)
5	เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	0.35	1.12	36(10.17)

2.4.1 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

ผลการประเมินอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด 5 อันดับแรก เมื่อจำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค พบว่า อาการปวด/เจ็บ รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ทั้ง 4 ระยะความรุนแรงของโรค (mean = 0.82, S.D. = 1.69; mean = 1.19, S.D. = 2.07; mean = 1.58, S.D. = 2.27 และ mean = 2.61, S.D. = 2.35 ตามลำดับ) ส่วนอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันอันดับรองลงมา มีความแตกต่างกันไปตามระยะความรุนแรงของโรค ดังแสดง ในตาราง 15

ตาราง 15

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด 5 อันดับแรก (0-5 คะแนน) จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging)

อาการ	stage 1	stage 2	stage 3	stage 4
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
ปวด/เจ็บ	0.82(1.69) ^①	1.19(2.07) ^①	1.58(2.27) ^①	2.61(2.35) ^①
เบื่ออาหาร	0.53(1.39) ^②	0.38(1.24) ^④	0.73(1.56) ^②	0.62(1.39) ^③
หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.39(1.20) ^③	0.14(0.75)	0.11(0.62)	0.57(1.44) ^④
คัน	0.29(1.04) ^④	0.39(1.29) ^③	0.08(0.57)	0.12(0.71)
นอนไม่หลับ	0.29(1.01) ^④	0.41(1.23) ^②	0.48(1.30) ^③	0.39(1.06)
เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า	0.03(1.62)	0.41(1.23) ^②	0.27(1.02)	0.45(1.17)
กลืนอาหารลำบาก	0.26(0.86) ^⑤	0.23(0.91)	0.35(1.18) ^④	0.74(1.59) ^②
กลัว	0.13(0.81)	0.26(1.02)	0.33(1.11) ^⑤	0.18(0.76)
คลื่นไส้	0.13(0.58)	0.07(0.49)	0.33(1.11) ^⑤	0.41(1.20)
ท้องอืด/แน่นท้อง	0.03(0.16)	0.31(1.12) ^⑤	0.11(0.72)	0.20(0.87)
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	0.21(0.94)	0.12(0.69)	0.27(0.98)	0.50(1.21) ^⑤

2.4.2 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

ผลการประเมินอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด 5 อันดับแรก เมื่อจำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า ในระยะที่ 1 ระยะที่ 2 ระยะที่ 4 และระยะที่ 5 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ อาการปวด/เจ็บ (mean = 2.11, S.D. = 2.39; mean = 1.6, S.D. = 2.12; mean = 2.49, S.D. = 2.48 และ mean = 3.18, S.D. = 2.24 ตามลำดับ) ในระยะที่ 3 อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุดเป็นอันดับ 1 มีความแตกต่างกับระยะอื่น ๆ โดยพบว่า อาการชาปลายมือ/เท้าเป็นเหน็บ รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุดเป็นอันดับ 1 (mean = 0.24, S.D. = 1.03) ส่วนอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันอันดับรองลงมา มีความแตกต่างกันไปตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง ดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด 5 อันดับแรก (0-5 คะแนน) จำแนกตามระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phasing)

อาการ	phase 1	phase 2	phase 3	phase 4	phase 5
	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)	mean(S.D.)
ปวดเจ็บ	2.11(2.39) ^①	1.36(2.12) ^①	0.23(1.00) ^②	2.49(2.48) ^①	3.18(2.24) ^①
กลัว	0.80(1.62) ^②	0.27(1.08)	-	0.14(0.60)	0.24(0.86)
วิตกกังวล	0.66(1.55) ^③	0.20(0.74)	-	0.31(0.96)	0.27(0.94)
ประจำเดือนมาผิดปกติ	0.43(1.42) ^④	0.11(0.75)	-	-	-
กลิ่นอาหารลำบาก	0.37(1.26) ^⑤	0.24(0.94)	0.23(0.92) ^②	0.46(1.27)	0.79(1.61) ^③
เบื่ออาหาร	0.26(0.89)	0.73(1.60) ^②	0.11(0.62)	0.69(1.55) ^⑤	0.82(1.54) ^②
นอนไม่หลับ	0.31(1.05)	0.51(1.37) ^③	0.21(0.89) ^③	0.77(1.50) ^③	0.47(1.16)
คัน	-	0.37(1.22) ^④	0.16(0.90) ^⑤	0.23(0.97)	0.16(0.81)
เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยง่าย	0.26(1.07)	0.34(1.21) ^⑤	0.11(0.67)	0.86(1.59) ^②	0.65(1.40) ^⑤
ชาปลายมือ/เท้าเป็นเหน็บ	0.23(0.94)	0.07(0.56)	0.24(1.03) ^①	0.20(0.83)	0.13(0.71)
เวียน/มีนศีรษะ	0.14(0.85)	0.07(0.47)	0.23(1.00) ^②	-	0.32(1.14)
ท้องอืด/แน่นท้อง	0.34(1.14)	0.15(0.80)	0.23(0.99) ^②	0.17(0.86)	0.26(0.99)
หายใจลำบาก/เหนื่อย/หอบ	0.31(1.05)	0.18(0.84)	0.11(0.74)	0.71(1.55) ^④	0.42(1.24)
ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง	-	0.10(0.59)	0.20(0.93)	0.43(1.17)	0.66(1.35) ^④
คลื่นไส้	-	0.23(0.88)	0.20(0.95) ^④	0.29(0.96)	0.55(1.35)
หุ้อ	-	0.08(0.52)	0.20(0.93) ^④	0.11(0.68)	0.08(0.64)

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 อันดับแรก กับความถี่และความรุนแรงของอาการ

ผลการวิเคราะห์โดยใช้สถิติสหพารามตริก หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสเปียร์แมน (ρ) ระหว่างอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน 5 อันดับแรก (ตาราง 14) ความถี่และความรุนแรงของอาการดังกล่าว พบว่า อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน กับความถี่และความรุนแรงของอาการ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\rho = 0.27-0.98, P < .001$) กล่าวคือ ผู้ที่มีอาการรุนแรงมากจะมีอาการเกิดขึ้นบ่อยและอาการดังกล่าว มีการรบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันสูง ดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17

ค่าความสัมพันธ์ระหว่าง อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน ความถี่ และความรุนแรงของอาการ
5 อันดับแรก

อาการ		ความถี่ (0-4 คะแนน)	อาการที่รบกวน (0-5 คะแนน)	ความรุนแรง (0-10 คะแนน)
ปวด/เจ็บ	ความถี่			0.89**
	ความรุนแรง		0.53**	
	อาการที่รบกวน	0.53**		
เบื่ออาหาร	ความถี่			0.92**
	ความรุนแรง		0.35**	
	อาการที่รบกวน	0.32**		
นอนไม่หลับ	ความถี่			0.96**
	ความรุนแรง		0.35**	
	อาการที่รบกวน	0.35**		
กลืนอาหารลำบาก	ความถี่			0.98**
	ความรุนแรง		0.39**	
	อาการที่รบกวน	0.40**		
เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยง่าย	ความถี่			0.91**
	ความรุนแรง		0.32**	
	อาการที่รบกวน	0.27**		

P < .001**

ประสบการณ์การจัดการกับอาการโดยรวมของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

1. วิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

การศึกษาประสบการณ์ในการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง โดยให้กลุ่มตัวอย่างเล่าประสบการณ์การจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร ร้อยละ 35.2 เช่น บริโภคเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น รับประทานอาหารเหลว/อาหารเสริม เป็นต้น รองลงมาจัดการกับอาการของโรคมะเร็งโดยใช้ยาแผนปัจจุบัน ร้อยละ 29.5 เช่น รับประทานยาแก้ปวด รับประทานยาแก้อาเจียน เป็นต้น ใช้วิธีการผ่อนคลาย ร้อยละ 11.7 เช่น อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังดนตรี นอนหลับ เป็นต้น ใช้ยาแผนโบราณหรือสมุนไพร ร้อยละ 7.6 เช่น ทานยาแผนโบราณหรือสมุนไพร (ชาลม ยาขับยั้งเส้น ตราเด็กพานทอง มะขามแขก น้ำผึ้ง น้ำมะนาว เป็นต้น) ประคบสมุนไพร อบสมุนไพร เป็นต้น ใช้วิธีการนวด/ลูบ ร้อยละ 3.9 ปรับเปลี่ยนสภาพลักษณะ ร้อยละ 3.8 ปรับความรู้สึกและอารมณ์ ร้อยละ 2.0 บ้วนปาก ด้วยน้ำอุ่นหรือน้ำเกลือ ร้อยละ 1.8 ทาแป้ง/แป้งข้าวโพด ร้อยละ 1.0 ทายาหม่อง ร้อยละ 0.7 ใช้ความร้อน/เย็น ร้อยละ 0.6 เช่น แช่น้ำอุ่น ถุงเย็นแช่แข็ง (cold pack) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งโดยวิธีอื่น ๆ ร้อยละ 2 เช่น อดลูกอม/บ้วน/น้ำแข็ง ทาลิปมัน สูดยาสูบ เป็นต้น ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18

จำนวนและร้อยละของวิธีจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

วิธีการจัดการกับอาการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร	241	35.2
1.1 บริโภคเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น	133	55.2
1.2 รับประทานอาหารเหลว/อาหารเสริม	51	21.2
1.3 เพิ่มการรับประทานผัก และผลไม้	29	12.0
1.4 พยายามทานอาหาร/ทานครั้งละน้อย ๆ แต่บ่อยครั้งขึ้น	21	8.7
1.5 รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยว	7	2.9
2. ใช้ยาแผนปัจจุบัน	202	29.5
2.1 ยาแก้ปวด	93	46.0
2.2 ยาแก้อาเจียน	18	8.9
2.3 ยาระบาย	17	8.4
2.4 ยาอนาแลกซีติก	14	6.9

ตาราง 18 (ต่อ)

วิธีการจัดการกับอาการ	จำนวน	ร้อยละ
2.5 ยาลดกรด (ยาธาตุน้ำขาว/น้ำแดง)	14	6.9
2.6 ยาทาภายนอก (ยาทาลดปวด/เมื่อย ยาทาแก้คันคัน ยาทา แผล)	12	5.9
2.7 ยาแก้คันใส่อาเจียน	10	5.0
2.8 ยาแก้ท้องเสีย	5	2.5
2.9 ยาแก้คัน/แพ้	3	1.5
2.10 ยากลากลิ้มเนื้อ	3	1.5
2.11 ยาขยายหลอดลม	3	1.5
2.12 ยาบำรุง	3	1.5
2.13 น้ำลายเทียม	2	1.0
2.14 ยาแก้เวียนศีรษะ	2	1.0
2.15 น้ำเกลือ		
3. การผ่อนคลาย	80	11.7
3.1 อ่านหนังสือ/ดูโทรทัศน์/ฟังเพลง/เดินเล่น	21	26.3
3.2 พักผ่อน นอนหลับ	18	22.5
3.3 ทำบุญ/ไปวัด/บ่นบาน/สวดมนต์	13	16.3
3.4 พูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ	10	12.5
3.5 ออกกำลังกาย	9	11.3
3.6 นั่งสมาธิ	9	11.3
4. ใช้ยาแผนโบราณหรือสมุนไพร	52	7.6
4.1 ทานยาแผนโบราณหรือสมุนไพร	48	92.4
4.2 ประคบด้วยสมุนไพร	1	1.9
4.3 อบสมุนไพร	1	1.9
4.4 อื่น ๆ	2	3.8
5. นวด/ลูบ	27	3.9
6. ปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์	26	3.8
6.1 สวมหมวก	13	50.0
6.2 สวมวิก	11	42.3

6.3 โปกผ้า	2	7.7
ตาราง 18 (ต่อ)		
วิธีการจัดการกับอาการ	จำนวน	ร้อยละ
7. ปรับความรู้สึกและอารมณ์	14	2.0
7.1 พยายามลืมความเจ็บป่วย	9	64.3
7.2 ยอมรับความเจ็บป่วย	5	35.7
8. บ้วนปากด้วยน้ำอุ่นหรือเกลือละลายน้ำ	12	1.8
9. ทาแป้ง/แป้งข้าวโพด	7	1.0
10. ทายาหม่อง	5	0.7
11. ความร้อน/เย็น	4	0.6
12. อื่น ๆ (1. อมลูกอม/บ๊วย/น้ำแข็ง 2. ทาลิปมัน 3. กินหมาก 4. สูดยา ดม 5. ใช้ออกซิเจน 6. นอนยกขาสูง และ 7. ล้างน้ำ/อาบน้ำ/สระ ผม)	14	2.0

2. เหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยคิดว่าปฏิบัติแล้วอาการดีขึ้น/หาย ร้อยละ 91.9 และปฏิบัติเพราะคิดว่า ทำแล้วรู้สึกสบายใจ ขึ้น/ไม่คิดมาก ร้อยละ 8.1 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างบางส่วน (25 ราย) ยังให้เหตุผลประกอบโดยการบอกเล่าแหล่งที่มาของการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยได้รับคำแนะนำจาก เพื่อน/เพื่อนบ้าน/ญาติ ร้อยละ 3.7 (13 ราย) พยาบาล/แพทย์แนะนำ และปฏิบัติตามหนังสือ/โทรทัศน์/แผ่นพับ อย่างละ ร้อยละ 1.7 (อย่างละ 6 ราย) ดังแสดงในตาราง 19 และ 20

ตาราง 19

จำนวน และร้อยละของเหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

เหตุผลในการเลือกปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
คิดว่าปฏิบัติแล้วอาการดีขึ้น/หาย	473	91.9
ทำแล้วรู้สึกสบายใจขึ้น/ไม่คิดมาก	68	8.1

ตาราง 20

จำนวน และร้อยละของแหล่งที่มาของข้อมูลในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

แหล่งที่มาของข้อมูลในการเลือกปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อน/เพื่อนบ้าน/ญาติแนะนำ	13	3.7
พยาบาล/แพทย์แนะนำ	6	1.7
ปฏิบัติตามหนังสือ/โทรทัศน์/แผ่นพับ	6	1.7
ไม่ระบุ	329	92.9

3. บุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

จากการซักถามและวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับบุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยนอก ร้อยละ 71.2 (252 ราย) เป็นผู้จัดการกับอาการของโรคมะเร็งด้วยตนเอง ร้อยละ 81.9 รองลงมา ได้แก่ ครอบครัวและญาติ ร้อยละ 14.1 พยาบาล/แพทย์ ร้อยละ 3.5 เพื่อน/เพื่อนบ้าน ร้อยละ 0.3 และแพทย์แผนไทย (หมอนวด) ร้อยละ 0.2 ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21

จำนวนและร้อยละของบุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง (ตอบมากกว่า 1 วิธี)

ผู้ปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ป่วย	474	81.9
ครอบครัวและญาติ	82	14.1
พยาบาล/แพทย์	20	3.5
เพื่อน/เพื่อนบ้าน	2	0.3
แพทย์แผนไทย (หมอนวด)	1	0.2

4. เวลาที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

กลุ่มตัวอย่างมีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยมีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งเป็นเวลาที่แน่นอน ร้อยละ 44.4 รองลงมา ร้อยละ 34.1 มีการปฏิบัติกิจกรรม การจัดการกับอาการของโรคมะเร็งเมื่อมีอาการเกิดขึ้นหรือรู้สึกว่าตนเองมีอาการผิดปกติ และร้อยละ 19.1 มีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการอย่างต่อเนื่องตลอดวัน ดังแสดงในตาราง 22

ตาราง 22

จำนวนและร้อยละของ เวลาที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

เวลาที่ปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
ปฏิบัติเป็นเวลาที่แน่นอน	251	44.4
ตอนเช้า	10	1.8
เช้า-เย็น	35	6.2
เช้า-เที่ยง-เย็น	105	18.6
เช้า-เที่ยง-เย็น-ก่อนนอน	8	1.4
ตอนเย็น	7	1.2
ก่อนนอน	58	10.2
ตอนนอน	1	0.2
ปฏิบัติเมื่อมีอาการ/รู้สึกผิดปกติ	193	34.1
ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดวัน	108	19.1
ไม่ระบุ	14	2.5

5. สถานที่ ที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งที่บ้าน ร้อยละ 89.4 รองลงมา มีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งในสถานที่สาธารณะ ร้อยละ 6 เช่น สถานที่ทำงาน วัด สวนสาธารณะ ในกรณีที่เป็นกิจกรรมการผ่อนคลาย เช่น การออกกำลังกาย เป็นต้น และมีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งตามสถานบริการ ร้อยละ 4.6 เช่น โรงพยาบาล คลินิกเอกชน สำหรับการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งที่เป็นการรักษาแผนปัจจุบัน เช่น รับประทานยา ไขยาแก้ปวด เป็นต้น ดังแสดงในตาราง 23

ตาราง 23

จำนวนและร้อยละ ของสถานที่ ที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

สถานที่	จำนวน	ร้อยละ
บ้าน	506	89.4
สถานที่สาธารณะ	34	6.0
สถานบริการ	26	4.6

การรับรู้ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งไปในทางที่ดี คือ มีอาการดีขึ้น/หาย ร้อยละ 78.2 และสามารถบรรเทาอาการ/อาการทุเลา ร้อยละ 14.9 กลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนหนึ่งรับรู้ว่าการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งที่ปฏิบัติไม่ได้ช่วยให้มีอาการดีขึ้น คือ รู้สึกว่าอาการเหมือนเดิม/เฉย ๆ/ไม่ดีขึ้น ร้อยละ 5.6 อาการแย่ลง ร้อยละ 1.2 มีเพียงร้อยละ 0.2 ที่บอกว่า ยังไม่เห็นผลในการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง ดังแสดงในตาราง 24

ตาราง 24

จำนวนและร้อยละของการรับรู้ผลลัพธ์การจัดการกับอาการของโรคมะเร็งจำแนกตามกิจกรรมที่ปฏิบัติ (N = 666)

ผลลัพธ์	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น/หาย	521	78.2
บรรเทาอาการ/อาการทุเลา	99	14.9
เหมือนเดิม/เฉย ๆ/ไม่ดีขึ้น	37	5.6
แย่ลง	8	1.2
ยังไม่เห็นผล	1	0.2

* N = จำนวนกิจกรรมที่ปฏิบัติ

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจอาการอาการที่พบบ่อยและการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็งในภาคใต้ ในที่นี้หมายถึง 1) ความถี่ และความรุนแรงของอาการ 2) อาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งศึกษาประสบการณ์ในการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง ประกอบด้วย 1) วิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง 2) เหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง 3) บุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง 4) เวลาที่ปฏิบัติ กิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง 5) สถานที่ ที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง นอกจากนี้ยังได้ศึกษาการรับรู้ผลลัพธ์ของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษา ตามลำดับได้ดังนี้

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษารั้ครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และใช้สถิติ อัตราผู้ป่วยโรคมะเร็งที่มารับบริการในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ และศูนย์มะเร็ง สุราษฎร์ธานี ในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ได้มานับว่าสามารถเป็นตัวแทนของผู้ป่วยโรคมะเร็งในภาคใต้ได้ เนื่องจาก มีธรรมชาติของการกระจายชนิดของโรคมะเร็ง เป็นไปตามสถิติอุบัติการณ์ของโรคมะเร็งในภาคใต้ กล่าวคือผู้ป่วยเพศชายจะมีสถิติมะเร็งศีรษะ ช่องปาก และลำคอ มะเร็งปอด มะเร็งตับสูง ในขณะที่ผู้ป่วยเพศหญิง มีสถิติการเป็นมะเร็งของปากมดลูก มะเร็งเต้านม และมะเร็งศีรษะ ช่องปาก และลำคอสูง และจำนวนผู้ป่วยเด็กโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวมีอุบัติการณ์ค่อนข้างต่ำ (Sriplung, 2003) และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีภูมิลำเนาจากทุกจังหวัดในภาคใต้ (ตาราง 3) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 69.8) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 91.2) มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 66.1) ด้านการประกอบอาชีพในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 31.9) รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 28) โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,422.70 บาท ด้านความเพียงพอของรายได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพ เศรษฐกิจอยู่ในระดับพอใช้ (ร้อยละ 60.2) และกลุ่มตัวอย่างบางส่วน (ร้อยละ 27.1) มีสถานภาพเศรษฐกิจ อยู่ในระดับไม่พอใช้ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังได้รับการดูแลช่วยเหลือด้านค่ารักษาพยาบาลโดยใช้บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ (ร้อยละ 66.1)

จากข้อมูลการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างมีการกระจายทุกระยะความรุนแรงของโรค (cancer staging) และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (trajectory phase) โดยพบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะความรุนแรงของโรค อยู่ในระยะที่ 2 (ร้อยละ 39.3) ซึ่งเป็นระยะที่เซลล์มะเร็งมีการแพร่กระจายเข้าสู่เนื้อเยื่อใกล้เคียง (พิสมณต์, 2543; Kumar, Cotran & Robbins, 1992) และในระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง อยู่ในระยะที่ 2 (ร้อยละ 37) ซึ่งเป็นระยะวิกฤต มีการเจ็บป่วยขั้นรุนแรง หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคที่คุกคามต่อการดำเนินชีวิต (Corbin & Strauss, 1992) ซึ่งอธิบายได้ว่า จากธรรมชาติทางชีววิทยาของมะเร็ง ทำให้พบผู้ป่วยเมื่อมีอาการ ในขณะที่โรคอยู่ในระยะลุกลาม หรือมีการแพร่กระจาย (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2543) ดังนั้นวิธีการรักษาที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ ตั้งแต่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่ได้รับการรักษาตั้งแต่ 2 วิธีขึ้น ร้อยละ 52.7 โดยได้รับการรักษาด้วยรังสีรักษา ร้อยละ 63.6 การผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออก ร้อยละ 39.3 และการให้เคมีบำบัด ร้อยละ 38.1 ทั้งนี้การรักษามีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับชนิดของเซลล์มะเร็ง ระยะความรุนแรงของโรค และจุดมุ่งหมายของการรักษา (อาคม, 2545)

2. อาการที่พบบ่อยของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

จากการประเมินความถี่และความรุนแรงของอาการในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง โดยนำคะแนนความถี่ของอาการ (0-4 คะแนน) และความรุนแรงของอาการ (0-10 คะแนน) มาคำนวณหาค่าเฉลี่ยของคะแนนความถี่ และความรุนแรงของอาการจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่า อาการที่พบบ่อยของผู้ป่วยโรคมะเร็ง คือ 1) อาการปวด/เจ็บ 2) ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง 3) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า 4) เบื่ออาหาร และ 5) เบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ มีค่าเฉลี่ยความถี่และความรุนแรงของอาการมากที่สุด 5 อันดับแรกไม่ต่างกัน (ตาราง 6) เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างประเมินอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา โดยให้กลุ่มตัวอย่างจัดอันดับอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด 5 อันดับ และนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน (0-5 คะแนน) จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่า 1) อาการปวด/เจ็บ 2) เบื่ออาหาร 3) นอนไม่หลับ 4) กลืนอาหารลำบาก และ 5) เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า มีค่าเฉลี่ยอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่สุด (ตาราง 15) จะเห็นได้ว่า อาการนอนไม่หลับ และกลืนอาหารลำบาก ไม่พบว่ามีค่าเฉลี่ยความถี่และความรุนแรงของอาการมากที่สุด 5 อันดับแรก แต่เมื่อเป็นแล้ว กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ว่าอาการรบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการศึกษาของ เคอร์ทิส, ครัช และวอร์ซ (Curtis, Krech, & Walsh, 1991) ซึ่งศึกษาผู้ป่วยโรคมะเร็งในระยะที่โรคมะเร็งมีความก้าวหน้า จำนวน 100 ราย ที่ได้รับการส่งต่อเพื่อเข้ารับการดูแลแบบประคับประคอง อาการที่พบบ่อยมาก ได้แก่ อาการปวด น้ำหนักลด และเบื่ออาหาร นอกจากนี้ พ็อตเตอร์ และคณะ (Potter et al., 2003) ได้ศึกษาอาการผู้ป่วย 400 ราย ที่ได้รับการส่งต่อเพื่อเข้ารับการดูแลแบบประคับประคอง พบว่า ร้อยละ 95 เป็นผู้ป่วยมะเร็ง อาการที่พบบ่อยมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ อาการปวด เบื่ออาหาร ท้องผูก อ่อนแรง และหายใจ

เมื่อนำคะแนนอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวัน ความถี่ และความรุนแรงของอาการดังกล่าวมาหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\rho = 0.27-0.98$, $P < .001$ ตาราง 17) กล่าวคือ ผู้ที่มีอาการเกิดขึ้นบ่อย จะมีอาการรุนแรงมาก และอาการดังกล่าวมีการรบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันสูง ทั้งนี้เนื่องจาก โรคมะเร็ง ตามการรับรู้ของบุคคลส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็งเป็นไปในทางไม่ดี กล่าวคือ เป็นโรคที่อันตรายร้ายแรง รักษาไม่หาย และนำไปสู่ความตาย ทำให้ผู้ที่มีอาการเกิดขึ้นบ่อย มีการรับรู้หรือมีการประเมินว่าอาการดังกล่าวมีความรุนแรงมาก ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะความรุนแรงของโรคอยู่ในระยะที่ 2 ขึ้นไป ซึ่งเป็นระยะที่มะเร็งมีการแพร่กระจายไปตามอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ส่งผลต่อการทำหน้าที่ของอวัยวะนั้น ๆ และในระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะการดำเนินของโรคมะเร็งอยู่ในระยะที่ 2 (ตาราง 4) ซึ่งเป็นระยะวิกฤต หรือระยะที่มีการเจ็บป่วยขั้นรุนแรง ร่างกายจะมีการตอบสนองต่อ

พยาธิสภาพของโรคมะเร็ง (Corbin & Strauss, 1992) ทำให้ผู้ป่วยมีอาการและอาการแสดงที่คุกคามต่อการทำหน้าที่ในระบบต่าง ๆ ของร่างกาย กลุ่มตัวอย่างจึงมีการประเมินอาการที่เกิดขึ้นบ่อย และมีความรุนแรงมาก ครอบคลุมการดำเนินชีวิตประจำวัน (ตาราง 17)

เมื่อนำคะแนนความถี่ ความรุนแรงของอาการ และอาการที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตประจำวัน จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า อาการของโรคมะเร็งที่พบส่วนใหญ่ใน 5 อันดับแรกไม่ต่างกัน ในแต่ละระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง (ตาราง 6-9 และตาราง 15-16) ได้แก่

1. อาการปวด/เจ็บ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีระยะความรุนแรงของโรคอยู่ในระยะที่ 2 ขึ้นไป (ตาราง 4) ซึ่งเป็นระยะที่มะเร็งมีการแพร่กระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้ก้อนมะเร็งมีโอกาสไปกดทับ หรือแพร่กระจายเข้าไปในเส้นประสาท รวมทั้งขนาดของก้อนมะเร็งที่ใหญ่ขึ้น ทำให้เนื้อเยื่อมีการถูกทำลายมาก พบได้ประมาณ ร้อยละ 78 (สถาพร, 2537; Lesage & Portenoy, 1999) จึงพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอาการปวด/เจ็บ พบบ่อยมากที่สุด ใน 5 อันดับแรก ในแต่ละระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรค (ตาราง 6-9) และพบว่าคะแนนความถี่ของอาการ และความรุนแรงของอาการ มีคะแนนเพิ่มขึ้นตามระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $P < .01$ (ตาราง 10-13) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการรักษา ตั้งแต่ 2 วิธีขึ้นไป (ร้อยละ 52.7) ได้แก่ การผ่าตัด รังสีรักษา เคมีบำบัด เป็นต้น การรักษาดังกล่าวช่วยในการกำจัดเซลล์มะเร็งออกจากร่างกาย แต่อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บของเนื้อเยื่อหรือเส้นประสาทจากการผ่าตัด รังสีรักษา หรือยาเคมีบำบัดได้ อาการปวดเกิดจากผลการรักษามะเร็ง พบได้ประมาณ ร้อยละ 19 (สถาพร, 2537) และจากการศึกษาที่ผ่านมา อาการปวดเป็นอาการที่พบได้บ่อยมากในผู้ป่วยโรคมะเร็งถึงร้อยละ 70-90 (Lesage & Portenoy, 1999) โดยพบว่า 1 ใน 3 ของผู้ป่วยที่กำลังได้รับการรักษา และผู้ป่วยมะเร็งที่อยู่ในระยะที่โรคมีความก้าวหน้า จะมีความปวดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นมะเร็ง (cancer related pain) และร้อยละ 90 ของผู้ป่วยมีประสบการณ์ความรุนแรงของอาการปวด อยู่ในระดับปานกลาง (Bonica, 1990) นอกจากนี้พรจันท์ (2541) ศึกษาผู้ป่วยโรคมะเร็งที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในที่สถาบันมะเร็งแห่งชาติ จำนวน 104 ราย พบว่า มีความปวดในระดับน้อยก่อนไปปานกลาง ร้อยละ 35.8

2. อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง อาจเกิดขึ้นได้จากพยาธิสภาพของโรค และการดำเนินของโรค กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นมะเร็งที่ศีรษะและลำคอ และมีระยะการดำเนินของโรคมะเร็งอยู่ในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะวิกฤต หรือระยะที่มีการเจ็บป่วยขั้นรุนแรง จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาเพื่อจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นให้กลับเข้าสู่ภาวะปกติ มากที่สุด (Corbin & Strauss, 1992) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการรักษาด้วยการฉายรังสี บริเวณลำคอ ปริมาณรังสีที่ได้รับ 2,500 เซนติเกรย์ขึ้นไป (ตาราง 4) การได้รับรังสีบริเวณลำคอเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาการริมฝีปาก/คอ/

น้ำลายแห้งมากที่สุดภายใน 5 อันดับแรก เนื่องจากการรักษาด้วยการฉายรังสีบริเวณศีรษะและลำคอ มีผลกระทบต่อการผลิตน้ำลายทั้งในระยะสั้น และระยะยาว เกิดจากการฉายรังสีโดสบริเวณต่อมน้ำลาย ทำให้ต่อมน้ำลายมีการผลิตน้ำลายลดลง และทำให้น้ำลายมีความเหนียวเพิ่มขึ้น อาการมักเกิดขึ้นประมาณ 1-2 สัปดาห์ หลังได้รับการฉายรังสี (Iwamoto, 2001; The BC Cancer Agency, 2003)

3. อาการเพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า จากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ พบว่า อาการเหนื่อยล้า เป็นอาการที่พบบ่อย จากผลข้างเคียงของการรักษามะเร็ง (Nail, 2002) พบมากในผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยรังสีรักษา ร้อยละ 75-100 (Peck & Boland, 1977; King, Nail, Kremer, Strohl, & Johnson, 1985) ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด พบได้ร้อยละ 75-96 (Love, Leventhal, Easterling, & Nerenz, 1989; Meyerowitz et al., 1979; Smets, Garssen, Bonke, & deHaes, 1995) ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดและวิธีการรักษาที่แตกต่างกันไปตามชนิด และระยะความรุนแรงของโรค ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการรักษา ได้แก่ การผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออก รังสีรักษา เคมีบำบัด (ตาราง 4) ในการรักษาโรคมะเร็งมีการทำลายเซลล์ ทำให้เกิดสารที่เป็นของเสียจากการเผาผลาญเกิดขึ้น ได้แก่ กรดแลคเตท ไพรูเวท และไฮโดรเจนไอออน ของเสียเหล่านี้มีผลต่อการหดตัวของกล้ามเนื้อ ทำให้อัตราการหดตัวของกล้ามเนื้อลดลง กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการรักษาด้วยรังสีรักษา โดยได้รับการฉายรังสี (ร้อยละ 63) การฉายรังสีมีผลทำให้อัตราการเจริญเติบโตของเซลล์ลดลง ทำให้เซลล์ที่เป็นส่วนของกล้ามเนื้ออัตราการฟื้นฟูสภาพลดลง กล้ามเนื้อจึงหดตัวไม่ดีเกิดความเหนื่อยล้าของกล้ามเนื้อได้ (Bender, Yesko & Strohl, 2000) การได้รับรังสีมีผลกระทบต่อเซลล์ปกติ จึงทำให้ร่างกายมีการใช้พลังงานจำนวนมากในระหว่างได้รับรังสีรักษา เพื่อซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ เป็นผลให้ร่างกายมีพลังงานลดลงเกิดความเหนื่อยล้าตามมาได้ (Continuum Cancer Centers, 2003) กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการรักษาด้วยเคมีบำบัด (38.1) ได้รับยาในกลุ่มกลุ่มอัลคาเลติง เอเจนท์ (ร้อยละ 26.9) และกลุ่มยาแอนติไบโอติก (ร้อยละ 18.4) กลุ่มยาดังกล่าวมีฤทธิ์รุนแรงในการกดการทำงานของไขกระดูก ทำให้มีการสร้างเม็ดเลือดขาว เม็ดเลือดแดง และเกร็ดเลือดลดลง (นิสิตา, 2542; Workman, 2002) การสร้างเม็ดเลือดแดงได้น้อยลง ส่งผลให้เนื้อเยื่อในร่างกายได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ ร่างกายจึงขาดพลังงานทำให้เกิดอาการเหนื่อยล้าได้ (Continuum Cancer Centers, 2003; Wilkes, 2001) กลุ่มตัวอย่างที่ผ่าตัดเอาก้อนมะเร็งออก (ร้อยละ 39.3) ในการเข้ารับการผ่าตัด ผู้ป่วยอาจเกิดความกังวลจากการเตรียมตัวก่อนผ่าตัด และการผ่าตัด ความเจ็บปวดหลังจากผ่าตัด ผลข้างเคียงจากยาชา หรือยาบรรเทาปวด ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดอาการเหนื่อยล้าอีกด้วย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีอาการเบื่ออาหาร พบบ่อยมากที่สุดภายใน 5 อันดับแรก ทั้งระยะความรุนแรงของโรค และระยะการดำเนินของโรค (ตาราง 5-9) อาการเบื่ออาหาร เป็นสาเหตุหนึ่งในหลายๆ สาเหตุที่ร่วมกันทำให้ผู้ป่วยโรคมะเร็งเกิดอาการเพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เนื่องจากได้รับสารอาหารไม่เพียงพอกับ

ความต้องการของร่างกาย ทำให้ร่างกายขาดสารอาหารที่จะนำมาใช้ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นผลให้ร่างกายเกิดความเหนื่อยล้าได้ (สุคสาวาท, 2542)

4. อาการเบื่ออาหาร อาจเป็นผลเนื่องมาจากการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาการเพื่อย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า (ตาราง 5-9) ทำให้ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมลดลง ส่งผลให้การย่อยอาหารและการดูดซึมอาหารลดลง (Iwamoto, 2001) หรือเกิดจากกลุ่มตัวอย่างมีอาการปวด ซึ่งอาจเกิดเนื่องจากโรคหรือผลข้างเคียงจากการรักษาทำให้มีความอยากอาหารลดลง นอกจากนี้ อาจเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพยาธิสภาพของโรคที่ศีรษะและลำคอ ได้รับการรักษาด้วยการฉายรังสี บริเวณลำคอ และได้รับยาเคมีบำบัด (ตาราง 4) จากโรคและผลข้างเคียงจากการรักษา ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ได้แก่ กลืนอาหารลำบาก ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง การรับรู้รสชาติอาหารลดลง (ตาราง 5-9) การรักษาด้วยยาเคมีบำบัด อาจทำให้ต่อมรับรสเสียไป ผู้ป่วยจะมีความรู้สึกขมในปาก ลิ้นชา ทำให้ความอยากอาหารลดลง ส่วนผู้ป่วยที่ได้รับการฉายรังสีบริเวณศีรษะและลำคอ มักทำให้เกิดอาการปากแห้ง คอแห้ง และการรับรสอาหารเปลี่ยนไป (Gosselin, & Pitz, 2000; Strohl, 1999) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและลำคอที่ได้รับการรังสีรักษา จำนวน 10 ราย หลังจกสิ้นสุดการรักษา และในระยะติดตามผลการรักษาระหว่าง 14-21 วัน พบว่า อาการข้างเคียงที่พบได้บ่อย คือ น้ำลายเหนียว ผื่นแดง เจ็บคอจากการอักเสบ ปากแห้ง หลอดอาหารอักเสบ กลืนอาหารลำบาก เสียเหงื่อ เยื่อหูอักเสบ และการรับรสอาหารมีการเปลี่ยนแปลง (Rose, Shrader-bogen, Korlath, Priem, & Larson, 1996) อาการเหล่านี้ อาจส่งผลให้ผู้ป่วยมีอาการเบื่ออาหารได้

5. อาการเบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ โรคมะเร็งเป็นหนึ่งในกลุ่มโรคเรื้อรังมีแบบแผนการดำเนินของโรคที่มีการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันในแต่ละระยะของการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ผู้ป่วยต้องเผชิญกับอาการต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากโรคและการรักษาที่ได้รับ จำต้องพึ่งการรักษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะเวลานาน รวมทั้งโรคมะเร็งเป็นโรคที่ควบคุมได้ยาก มีการแพร่กระจายและมีโอกาสเกิดซ้ำทำให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกไม่แน่นอนในภาวะเจ็บป่วย มีความรู้สึกสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ทำให้ผู้ป่วยเกิดความเบื่อหน่าย/ท้อแท้/ไม่มีกำลังใจ

6. อาการกลัว และวิตกกังวล จากการที่ผู้ป่วยมีทัศนคติต่อมะเร็งว่าเป็นโรคร้ายแรงที่คุกคามชีวิต ดังนั้นในช่วงที่ได้รับทราบผลการวินิจฉัย ผู้ป่วยมักมีปฏิกิริยาการตอบสนองของโรค โดยมีอาการกลัว และวิตกกังวล เนื่องจากโรคมะเร็งเป็นโรคที่ไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด วิธีการรักษาส่วนใหญ่ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกไม่สุขสบาย และทำให้ความสามารถของผู้ป่วยลดลง อีกทั้งยังต้องใช้ระยะเวลาในการรักษาและมีความไม่แน่นอนในผลการรักษา ทำให้ผู้ป่วยโรคมะเร็งเกิดความกลัวในหลายลักษณะ เช่น กลัวรักษาไม่หาย กลัวความเจ็บปวด กลัวการฉายรังสี กลัวถูกทอดทิ้ง เป็นต้น และลักษณะความเจ็บป่วยของโรคมะเร็ง มักจะมีความรุนแรงของอาการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระยะความรุนแรงของโรค

รวมทั้งกระบวนการรักษาโรคมะเร็งยังทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่อาจทำให้ ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกถึงความเลวร้าย หรือความรุนแรงของการเจ็บป่วย แม้ว่าภาวะเจ็บป่วยอาจไม่ได้กำเริบหรือยังไม่ใช่ระยะสุดท้าย (สมภพ, 2544; O'Brien, 1999) สิ่งเหล่านี้คือความความมั่นคงทางด้านจิตใจของผู้ป่วยเป็นอย่างมาก และจากการศึกษาของจันทิรา (2543) การรับรู้สุขภาพและการดูแลตามทางเลือกในการรักษาผู้ป่วยมะเร็งเม็ดเลือดขาว พบว่า ขณะที่ได้รับเคมีบำบัดผู้ป่วยมีการรับรู้สุขภาพว่า เป็นสุขภาพที่อยู่กับความทุกข์ทรมาน และความไม่แน่นอน คือ สุขภาพจิตแย่ มีความกังวล ซึ่งผู้ป่วยอธิบายและสะท้อนถึงการมีสุขภาพจิตแย่ว่าเป็นจิตใจที่เต็มไปด้วยความรู้สึกตกใจกลัว รู้สึกเหมือนกำลังจะตาย ไม่สามารถหาจิตใจให้ยอมรับได้ ท้อแท้ เสียใจ และเจ็บปวดที่เป็นโรคนี

7. อาการนอนไม่หลับของกลุ่มตัวอย่างที่พบ อาจเกิดจากปัญหาทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกายพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาการปวด/เจ็บ เป็นอาการที่พบบ่อยมากที่สุด ใน 5 อันดับแรก (ตาราง 5-9 และตาราง 14-16) ความปวดมีอิทธิพลต่อการนอนหลับ โดยมีผลกระทบแบบแผนการนอนหลับ ทำให้นอนไม่หลับต้องตื่นเวลากลางคืนเนื่องจากความปวด หากความปวดมีความรุนแรงมาก ยิ่งส่งผลกระทบการนอนมากตามไปด้วย (Potter & Perry, 1995) สอดคล้องกับการศึกษาของปิลันธน (2546) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนอนหลับกับความปวดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้อง พบว่า การนอนหลับมีความสัมพันธ์ทางลบกับการนอนหลับ เนื่องจากขณะใกล้หลับสมองจะลดการรับรู้จากสัญญาณประสาททั่วร่างกาย แต่ถ้าร่างกายมีส่วนใดส่วนหนึ่งปวด สมองจะตอบรับสัญญาณความปวด เป็นเหตุให้นอนไม่หลับ (บรรจบ, 2543) นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความกลัว และวิตกกังวลอยู่ในลำดับต้น ๆ ของอาการที่พบบ่อย (ตาราง 6-9) ความกลัว และวิตกกังวลมีความเกี่ยวข้องกับการนอนหลับ เมื่อมีความกลัว และวิตกกังวลเพิ่มขึ้นทำให้ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ถูกกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้นอนหลับน้อยลง และเมื่อนอนหลับได้น้อย ทำให้เกิดความกังวลเพิ่มขึ้น เนื่องจากในขณะที่รู้สึกกลัวหรือกังวลจะไปกระตุ้นระบบซิมพาเทติก (sympathetic activity) ให้มีการหลั่งฮอร์โมนคอร์ติโคสเตียรอยด์ (corticosteroid) และ อะดรีนาลิน (adrenaline) ทำให้มีการเพิ่มปฏิกิริยาการเผาผลาญ (catabolism) มากขึ้น ทำให้ร่างกายตื่นตัวจึงมีอาการนอนหลับยาก (Hoddgson, 1991)

8. อาการคลื่นอาหารลำบาก เกิดจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพยาธิสภาพของโรคที่ศรีษะและลำคอ โดยมีระยะการดำเนินของโรคมะเร็ง อยู่ในระยะที่ 4 และระยะที่ 5 (ร้อยละ 9.9 และร้อยละ 17.5 ตามลำดับ) ซึ่งเป็นระยะที่ไม่สามารถควบคุมอาการ หรือการดำเนินของโรค มะเร็งมีการแพร่กระจายมากขึ้น (Corbin & Strauss, 1992) และมีระยะความรุนแรงของโรค อยู่ในระยะที่ 2 ระยะที่ 3 และระยะที่ 4 (ร้อยละ 39.3 ร้อยละ 22.3 และร้อยละ 23.3 ตามลำดับ) ระยะดังกล่าว ก้อนมะเร็งจะมีขนาดใหญ่ขึ้น และมีการแพร่กระจายไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย จึงพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอาการ

กลืนอาหารลำบาก ซึ่งเกิดจากก้อนมะเร็งที่มีขนาดใหญ่หรือมีการแพร่กระจายเข้าไปในคอ หรือกดเบียดทางเดินอาหารส่วนต้น ทำให้กลืนอาหารลำบาก กลืนแล้วเจ็บ อาการปวดจะมากหรือน้อยขึ้นกับระยะและความรุนแรงของโรค (ประนอม และวีณา, 2544) นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังได้รับการรักษาด้วยการฉายรังสี บริเวณลำคอ ปริมาณรังสีที่ได้รับ 2,500-5,000 เซนติเกรย์ โดยได้รับรังสีครั้งสุดท้าย มากกว่า 30 วันขึ้นไป (ตาราง 4) ดังนั้นอาการกลืนอาหารลำบาก อาจเกิดจากผลข้างเคียงของการฉายรังสีบริเวณศีรษะและลำคอได้ เนื่องจากการฉายรังสี อาจทำให้เกิดการอักเสบของเยื่อในช่องปาก และอาการปาก/คอ/น้ำลายแห้ง ส่งผลให้เกิดปัญหาในการกลืน และมีความเจ็บปวดในการรับประทานอาหาร มักพบอาการหลังได้รับรังสี ประมาณ 2-3 สัปดาห์ขึ้นไป จนถึงระยะสุดท้ายของการรักษา และอาจมีระยะเวลานานถึง 6 เดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณรังสีที่ได้รับ (Iwamoto, 1997)

9. อารมณ์เสีย/หงุดหงิด ผู้ป่วยโรคมะเร็งมักมีอาการเสีย หงุดหงิดได้ง่าย ทั้งนี้อาจเกิดจากความกลัวและวิตกกังวลเป็นสาเหตุสำคัญ (พรรณิภา และประอรนุช, 2530) เนื่องจากโรคมะเร็งตามการรับรู้ของบุคคลทั่วไป มีการรับรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็งว่าเป็นโรคที่อันตรายร้ายแรง รักษาไม่หายนำไปสู่ความตาย (จารุวรรณ, 2538; ผ่องศรี, 2541; ลัทธนา, 2544) ทำให้ผู้ป่วยเกิดความรู้สึกไม่แน่นอนในชีวิต ประกอบกับโรคมะเร็งเป็นกลุ่มโรคเรื้อรังมีระยะเวลาของการเจ็บป่วยยาวนาน ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลบ่อยครั้ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิต จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เช่น หงุดหงิด โกรธง่าย ก้าวร้าวจากการปรับตัวลดลง

10. หูอื้อ เกิดจากการฉายรังสีบริเวณศีรษะและลำคอ อาจมีผลกระทบต่ออวัยวะใกล้เคียงซึ่งอาจอยู่ในบริเวณตำแหน่งที่ฉายรังสี ทำให้เกิดการระคายเคือง เกิดแผลเปื่อย และอาจส่งผลให้ท่อในหูมีการตีบตัน เป็นผลให้การได้ยินเสียไป (Maher, 1997) นอกจากนี้อาจเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับยาเคมีบำบัด จำพวกซิสพลาติน (ร้อยละ 13.6) อาจมีผลทำให้เกิดอาการหูอื้อ หรือมีการได้ยินลดลง (Moore & Ruccione, 1993)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความถี่ของอาการ กับระยะความรุนแรงของโรค พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะความรุนแรงของโรคที่ต่างกัน มีการรายงานความถี่ของอาการปวด/เจ็บ และริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .001$ (ตาราง 10) และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความรุนแรงของอาการ จำแนกตามระยะความรุนแรงของโรค พบว่า ระยะความรุนแรงของโรคที่ต่างกัน มีอันดับคะแนนเฉลี่ยความรุนแรงของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพสียง/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$ (ตาราง 12) เนื่องจากในระยะที่ 1 เป็นระยะที่ก้อนมะเร็งมีขนาดเล็ก อยู่จำกัดเฉพาะที่ ในบริเวณต้นกำเนิด ยังไม่มีการแพร่กระจาย ในระยะที่ 2 ระยะที่ 3 และระยะที่ 4 ก้อนมะเร็งมีขนาด

ใหญ่ขึ้น มีการแพร่กระจาย และทำลายเนื้อเยื่อของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมากขึ้น ตามลำดับ ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระยะที่ 4 ของโรคจะมีความถี่ของอาการตลอดเวลาจำนวนมากว่ากลุ่มอื่น ๆ และอันดับคะแนนความรุนแรงของอาการจะเพิ่มขึ้นตามระยะความรุนแรงของโรค

ส่วนในระบะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า ระบะการดำเนินของโรคมะเร็งที่ต่างกัน มีการรายงานความถี่ของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เบื่ออาหาร และเบื่อหน่าย/ท้องแ่/ไม่มีกำลังใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ (ตาราง 11) และเมื่อจำแนกตามระบะการดำเนินของโรคมะเร็ง พบว่า อันดับคะแนนเฉลี่ยความรุนแรงของอาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง เพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เบื่ออาหาร และเบื่อหน่าย/ท้องแ่/ไม่มีกำลังใจกับระบะการดำเนินของโรค มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $P < .001$ (ตาราง 13) โดยพบว่า ในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะที่สามารถควบคุมอาการ และการดำเนินของโรค รวมทั้งเป็นระยะที่สิ้นสุดการรักษา อันดับคะแนนความรุนแรงของอาการจะมีค่าลดลงในทุกอาการ ยกเว้นอาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง ทั้งนี้เนื่องจาก อาการริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง อาจเป็นผลข้างเคียงจากการฉายรังสีที่บริเวณศีรษะและลำคอ ทำให้ต่อมน้ำลายมีการผลิตน้ำลายลดลง อาการจะมีความรุนแรงจนถึงระยะสุดท้ายของการรักษา และอาจมีระยะเวลาจนถึง 6 เดือน หรือยาวนานจนถึงหลังการรักษาเสร็จสมบูรณ์ (Iwamoto, 1997)

3. ประสพการณ์การจัดการกับอาการโดยรวมของผู้ป่วยโรคมะเร็ง

ประสพการณ์การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง ประกอบด้วยวิธีจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็ง เหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง บุคคลที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง และเวลาที่ปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง รวมทั้งการรับรู้ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยอภิปรายในแต่ละกิจกรรมที่เป็นลักษณะเด่นของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

จากการประเมินอาการที่พบตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ ว่า อาการปวด/เจ็บ ริมฝีปาก/คอ/น้ำลายแห้ง อ่อนเพลีย/ไม่มีแรง/เหนื่อยล้า เบื่ออาหาร และคลื่นอาหารลำบาก เป็นอาการที่พบบ่อยในลำดับต้น ๆ ในแต่ละระยะความรุนแรงของโรคและระบะการดำเนินของโรคมะเร็ง (ตาราง 5-9 และตาราง 14-16) จึงพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งตามการรับรู้ การประเมินอาการ และการตอบสนองต่ออาการ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร (ร้อยละ 35.2) เช่น บริโภคเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น รับประทานอาหารเหลว/อาหารเสริม เพิ่มการรับประทานผักและผลไม้ เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างมีวิธีการจัดการกับอาการของตนเอง เพื่อบรรเทาอาการที่เกิดขึ้นจากโรค และผลกระทบจากการรักษาที่ได้รับ

สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่า ผู้ป่วยโรคมะเร็งที่มีอาการอ่อนเพลีย คลื่นไส้ อาเจียน เบื่ออาหาร มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร เช่น รับประทานอาหารเหลวหรืออาหารอ่อนย่อยง่าย รับประทานอาหารเสริมบำรุงร่างกาย รับประทานอาหารพวกผลไม้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว และฝืนใจรับประทานอาหาร และบริโภคเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น เป็นต้น การจัดการเหล่านี้ เพื่อช่วยให้ร่างกายสดชื่น ลดอาการอ่อนเพลีย (ประทุม, 2538; กนกนุช, 2541; ศิริไท, 2546)

รองลงมา กลุ่มตัวอย่างมีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยใช้ยาแผนปัจจุบัน ร้อยละ 29.5 ยาแผนปัจจุบันที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุด คือ ยาแก้ปวด (ร้อยละ 46) ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์อาการของกลุ่มตัวอย่าง อาการที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ที่พบว่า อาการปวด/เจ็บมีความถี่ ความรุนแรงของอาการ และอาการที่รบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันมากที่เป็นอันดับ 1 (ตาราง 5 และ 14) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีการจัดการกับอาการปวดโดยการรับประทานยาแก้ปวด อาจเนื่องจากประสิทธิภาพของการรักษาแผนปัจจุบัน สามารถช่วยรักษาผู้ป่วยจำนวนมากให้พ้นจากความทุกข์ทรมานจากโรคร้าย และมีชีวิตยืนยาวขึ้น ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะเจ็บป่วย หรือเกิดอาการผิดปกติขึ้น ผู้ป่วยมักมองระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน มีความน่าเชื่อถือในประสิทธิภาพการรักษาให้หายจากความเจ็บป่วย หรือพ้นความทุกข์ทรมานจากอาการที่เกิดขึ้น

นอกจากวิธีการจัดการกับอาการดังกล่าวข้างต้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังมีวิธีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยใช้วิธีการผ่อนคลาย เช่น อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง นอนหลับพักผ่อน สวมมนต์ ไปวัดทำบุญ พูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น วิธีการดังกล่าวสามารถช่วยบรรเทาอาการหรือจัดการกับอาการของโรคมะเร็งทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ เช่น การศึกษาของปิยวรรณ (2543) ศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับเคมีบำบัด จำนวน 30 ราย ในการจัดการกับอาการอ่อนล้า พบว่า วิธีที่ผู้ป่วยส่วนใหญ่ใช้และมีประสิทธิภาพมาก คือ การนอนพัก เช่นเดียวกับการศึกษาของอมอร (2544) ศึกษาการดูแลตนเองเพื่อจัดการกับความอ่อนล้าของผู้ป่วยมะเร็งบริเวณศีรษะและคอที่ได้รับรังสีรักษา จำนวน 60 ราย พบว่า วิธีการดูแลตนเองเพื่อจัดการกับความอ่อนล้าที่ผู้ป่วยใช้มากที่สุด คือ การนอนพักและนอนหลับ นอกจากนี้สเคลลาและลาคาซซา (Skella & Lacassa, 1992) ได้ทำการศึกษาผู้ป่วยที่มีอาการเหนื่อยล้า พบว่า ผู้ป่วยมีพฤติกรรม การดูแลสุขภาพโดยการนอนหลับพักผ่อนเพิ่มขึ้น มีการผ่อนคลาย ด้วยวิธีการฟังเพลง และนั่งสมาธิ พฤติกรรมดังกล่าวช่วยลดอาการเหนื่อยล้า คลื่นไส้ อาเจียนลงได้ การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของดวงกมล (2543) ที่ศึกษาผลการฝึกการผ่อนคลายต่ออาการคลื่นไส้ ขย้อนและอาเจียนในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับเคมีบำบัด ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ได้รับการฝึกการผ่อนคลายมีอาการคลื่นไส้ อาเจียนต่างจากผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการฝึกการผ่อนคลาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกต่อการฝึกการผ่อนคลาย พบว่า การฝึกการผ่อนคลายนั้นดี ฝึกง่าย ทำให้

จิตใจสงบ และผู้ป่วยไม่ทุกข์ทรมานจากอาการคลื่นไส้ อาเจียนเหมือนที่ผ่านมา ดังนั้นการผ่อนคลาย นอกจากจะช่วยจัดการกับอาการทางด้านร่างกายแล้ว ยังสามารถช่วยจัดการกับอาการทางด้านจิตใจ ได้เช่นเดียวกัน เช่น การศึกษาของนิตยา (2537) เรื่องผลของการใช้เทคนิคการผ่อนคลายอารมณ์ต่อระดับ ความวิตกกังวลในผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและลำคอ พบว่าผู้ป่วยที่ได้รับการฝึกการผ่อนคลายด้วยจิตคลุมกาย ในระยะเวลาก่อนได้รับรังสี จะมีความวิตกกังวลน้อยกว่าผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลตามปกติ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า .01 รวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา การขอพร และความคุ้มครอง จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งที่ผู้ป่วยยึดเหนี่ยวในชีวิต เป็นวิธีการที่ผู้ป่วยคนไทยใช้กันมาก ดังเช่นการศึกษา ของสุริย์พร (2537) ศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่ได้รับรังสีรักษา พบว่า การดูแล ตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ ผู้ป่วยจะพยายามทำจิตใจให้เข้มแข็ง และมีอารมณ์มั่นคงโดยทำจิตใจให้สงบ ไม่คิดมาก โดยการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สวดภาวนา ทำบุญ ให้ทาน เพื่อให้สิ่งศักดิ์ที่นับถือช่วย เช่น ไหว้พระทุกวันขอให้หาย ทำบุญสะเดาะเคราะห์ ให้พระรด น้ำมนต์ ทำบุญตักบาตร เป็นต้น วิธีการดังกล่าวทำแล้วช่วยให้สบายใจ และคิดว่าต้องหาย

และเมื่อสอบถามถึงเหตุผลในการเลือกปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง ดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลของการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งโดยเชื่อว่า จะช่วยให้อาการดีขึ้น หรือหายเป็นปกติ (ร้อยละ 91.9) นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างบางส่วน (13 ราย) ยังบอก ถึงแหล่งที่มาของข้อมูลในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง โดยได้รับข้อมูล จากเพื่อนหรือจากการแนะนำของญาติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ว่าด้วยการสนับสนุน ทางสังคม กล่าวว่าการอยู่ร่วมกันของคนทุกคนในสังคมย่อมนำมาซึ่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มี การติดต่อระหว่างสมาชิกในสังคม (social interaction) เช่น ในเวลาเจ็บป่วยก็จะมี การช่วยเหลือเยียวยา ซึ่งกันและกัน หาทางที่จะทำให้ผู้เจ็บป่วยหายจากการเจ็บป่วย (พิมพัลย์, 2535 อ้างตาม ฉัฐพงศ์, 2540) จึงมีการบอกต่อ ๆ กัน ถึงผลของการรักษาความเจ็บป่วย หรืออาการของโรคด้วยวิธีต่าง ๆ นำไปสู่เหตุผล ในการเลือกปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่าง และในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็ง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ และวัยกลางคน (ตาราง 3) ซึ่งเป็นวัยที่มี ประสบการณ์ มีการเรียนรู้ และการปรับตัว ที่จะส่งผลต่อการเผชิญ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ด้วยตนเอง (ทิพย์ภา, 2540) ประกอบกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ตาราง 3) ในสังคมไทย การอบรมเลี้ยงดูเพศหญิงจะมีการปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเยาว์ว่า จะต้องมีความรับผิดชอบ ในการดูแลครอบครัวทั้งสามี บุตร และบิดามารดา (ศิริธรรม, 2535 อ้างตาม เบญจมาภรณ์, สุจิตรา และ พันทวี, 2545) ทำให้เพศหญิงสามารถเข้าใจและแก้ปัญหาได้ดีกว่าเพศชาย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ป่วยนอก (ร้อยละ 71.2) จึงมีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งด้วยตนเอง (ร้อยละ 81.9) การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคมะเร็งที่พบ ส่วนใหญ่มีการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งโดย

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับประทานอาหาร และใช้ยาแผนปัจจุบัน (ตาราง 18) ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งเป็นเวลาที่แน่นอน (ร้อยละ 44.4) และสามารถปฏิบัติกิจกรรมการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งที่บ้าน (ร้อยละ 89.4) โดยที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของโรคมะเร็งไปในทางที่ดี คือ ดีขึ้นหรือหายจากอาการ (ร้อยละ 78.2)

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการจัดการกับอาการหรือภาวะแทรกซ้อนจากการรักษาหลากหลายรูปแบบรวมกับการรักษาของแพทย์ รูปแบบแนวทางกิจกรรมการจัดการกับอาการที่ผู้ป่วยเลือกใช้นั้น มีความแตกต่างกันไปตามภูมิหลังองค์ประกอบของแต่ละบุคคล สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ เช่น องค์ประกอบด้านบุคคล องค์ประกอบด้านสุขภาพและความเจ็บป่วย เป็นต้น ที่มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การจัดการกับอาการและการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย (Dodd et al., 2001) ในการผสมผสานการจัดการกับอาการที่มากกว่าหนึ่งวิธี ด้วยเหตุผลของความต้องการที่จะสร้างทางเลือกหลาย ๆ ทาง เพื่อให้การรักษาพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลมากที่สุด ดังนั้นการทำความเข้าใจในเรื่องความเจ็บป่วย การดูแลรักษา และการจัดการกับอาการ จึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงโรค หรืออาการแสดงของโรค ซึ่งเป็นเพียงรูปแบบทางพยาธิสภาพที่ต้องบำบัดรักษา แต่พยาบาลต้องมีความเข้าใจองค์ประกอบของความเจ็บป่วยที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้ระบบการดูแลสุขภาพมีความครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้น